

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Amerikan İç Savaşı

El Kitabı

M. Bahadırhan DİNÇASLAN

Amerikan İç Savaşı

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni
Murat İpekoğlu

Yazar
M. Bahadırhan Dinçaslan

2) **ISBN: 978-625-7610-66-7**

1. Baskı - Haziran 2022

Altınordu Yayınları
Yayın No: 142
Sertifika No: 32505

Baskı
Ankamat Matbaacılık

Kapak, Sayfa Tasarımı

Başak Kitap Kirtasiye Markasıdır.
Sağlık Mahallesi Halk Sokak
No: 11/1 Kızılay-Ankara
Tel: 0 312 433 28 09
0 536 981 28 08
muratipekoglu@gmail.com

Takdim

Amerika Birleşik Devletleri Türkiye’de son yıllarda üzerinde en çok konuşulan küresel aktörlerin başında geliyor. İlgili tartışma ve analizlerin temelinde ekseriyetle basit, ama yanıltıcı bir varsayım yatmakta: “ABD yekpare bir aktör olarak düşünür, hareket eder.”

Bu varsayım temel olarak ABD’yi ABD yapan en önemli dinamiği ıskalıyor: ABD “parçalı bütünlük” anlayışına dayanan, tarihsel gelişimi ancak ve ancak iç çekişmeler üzerinden tanımlanabilecek bir mozaik. Bu bağlamda, Bahadırhan Dinçaslan ABD’nin şimdiye kadar tecrübe ettiği en keskin ve kanlı iç çekişme olan ABD İç Savaşı’nı Türkiye’de bir ilke imza atarak Türkçe bir eserle okuyucuyla buluşturuyor.

Dinçaslan’ın oldukça akıcı bir dille kaleme aldığı *Amerikan İç Savaşı El Kitabı*, iki özelliği ile ön plana çıkıyor. Öncelikle, temelde bir savaşı konu alsa da, kitap askeri tarih yazımında sıklıkla karşımıza çıkan taktiksel ve operatif detaylara odaklanmıyor, bunun yerine İç Savaş’ın “stratejik” dönüm noktalarına dikkat çekerek savaşı siyasi, sosyal ve iktisadi düzlemlerde değerlendiriyor. *Amerikan İç Savaşı El Kitabı*’nı ABD tarihi ile ilgilenen tüm okuyuculara tavsiye etmemin ikinci sebebi ise Dinçaslan’ın İç Savaş’ın genel olarak dünya tarihindeki, özel olarak askeri tarihteki sıradışı ve dönüştürücü rolünü oldukça başarılı bir şekilde yansıtması. Özellikle Dinçaslan’ın İç Savaş’ın ABD’nin evriminde oynadığı rolü irdelediği kısım pek çok okuyucunun ilgisini çekecektir.

Assoc. Prof. Burak Kadercan

US Naval War College

Özgeçmiş

M. Bahadırhan Dinçaslan: Liseyi Nevşehir Fen Lisesinde okudu. Üniversite eğitimine Yıldız Teknik Üniversitesi Biyomühendislik Bölümünde başlasa da yarıda bırakarak, Türkiye derecesi bursuyla Kültür Üniversitesi İletişim Sanatları Bölümüne başladı. Yüksek lisansını Siyasal İletişim alanında yapıyor demek yalan olacaktır, bu alandaki yüksek lisans macerası ebediyete uzayacak gibi görünen sonsuz bir sünme hâlidir. İngiliz Dili Edebiyatı alanında yaptığı yüksek lisansın akıbeti hâlâ meçhuldür.

Lise yıllarından itibaren Türk milliyetçiliği için çalıştı, didindi. Yazdı, örgütlenme çalışmaları yaptı, nihayet bir aktör olarak siyasete atıldı. İYİ Parti'nin kuruluşunda yer aldı, kısa bir süre Genel İdare Kurulu üyeliği yaptı. İstifa ettiği GİK üyeliği görevini takiben yaklaşık bir yıl Genel Başkan danışmanlığı yaptı. Nihayet bu görevden de istifa ederek siyasi aktörlüğünü bitirmiş oldu.

Çeşitli kurumlarda yayın yönetmenliği, müdürlük gibi görevler yaptıktan sonra, kendi işini kurdu. Kurduğu danışmanlık ve içerik üretimi ajansı bünyesinde geçimini sağlıyor. Günde iki paket sigara içiyor, milliyetçiliğe dair kafa yoruyor. İki şiir, iki fikir, bir araştırma kitabı yayımladı, elinizdeki kitapla altıncı kitabını yayımlamış olacak.

Evli, kedi Camuka ve kurt soylu Elçibey'in babasıdır.

İçindekiler

Giriş.....	9
O Sırada Dünya	13
Fırtına Öncesi Amerika.....	17
İç Savaşa Genel Bakış.....	27
Kronoloji	59
İç Savaştan Çıkarımlar	63
Portreler	83
Ekler ve Haritalar	89
Kaynaklar	97

GİRİŞ

İlk olarak, *Gizemli Ada* olmalı, Jules Verne'nin bir kitabında, henüz çocukluk çağımda karşılaşmıştım Amerikan İç Savaşı ile. Son derece müphem, kısacık bir kesitti, yalnızca Amerika'da bir iç savaş ve "Güney" ile "Kuzey" diye iki kutup olduğunun çıkarımını yapabilmıştım. Sonra bir bilgisayar oyunu, "*North vs South*" diye bayağı eski bir oyun karşıma çıkmıştı. O oyunu oynayamamışsam da, bugün halen oynayıp zevk aldığım "*Sid Meier's Gettysburg*" isimli bilgisayar oyununu bilgisayarıma yüklemiş bulundum. (Geçenlerde sevgili dostum Yasin Saygılı "Biraz teknolojinin nimetlerinden faydalan" diyerek yeni bir oyun hediye etti Gettysburg temalı, sağ olsun.) Ama ne yüklemek! Yarım yamalak İngilizcemle oyunu anlamaya çalışır, yavaş yavaş Amerikan İç Savaşı'nın dinamiklerine aşina olmaya başladım. Bu serüven -genel olarak oyun merakım- İngilizcemi de bayağı geliştirdi.

Aradan yıllar geçti. Çocukluk döneminde zevkle oynadığım bir oyun nedeniyle ilgi duyduğum Amerikan İç Savaşı, üzerinde çokça düşündüğüm ve hakkında bolca okuma yaptığım bir alana dönüştü. İlgimi başlarda entelektüel bir saikle çekmemişti, evet, fakat sonraları Amerika'yı anlamanın, dünyayı ve insanı anlamaya çalışan genç bir Türk milliyetçisi için çok önemli olduğuna karar vermiştim. Amerika'nın dönüm noktalarından olup, sosyolojisi ve siyasetine dair ciddi işaretler barındıran İç Savaş'ı anlamak da bu keşif sürecinde en önemli meselelerden biriydi. Amerikan İhtilali'nin Fransız İhtilali ile kıyas kabul etmeyecek

kadar geniş ve derin etkisi gibi, Amerikan İç Savaşı birçok alanda dünyayı etkilemişti. Üstelik, genç bir iletişimci olarak savaş propagandasına çok ilgi duyuyordum, modern propagandanın evrimsel izi sürülürken mutlaka çalışmak gereken iki vaka, Amerikan İç Savaşı ile İttihat ve Terakki idi.

Böylece Amerikan İç Savaşı'na dair okumalar yapmaya başladım. Kitaplar okudum, makalelere gömüldüm, sinemadan hiç hazzetmediğim halde filmler izledim. Birkaç profesöre yazıp görüşlerini aldım, literatürü taradım. Bütün bunların sonunda, elinizdeki eseri kaleme almak için kolları sıvadım. Bu satırları, kitap henüz tamamlanmamış, devasa bir not yığınıyken kaleme alıyorum. Umarım nihai hali, muhtemelen bu alanda Türkçe telif edilmiş ilk eser olmanın sorumluluğunu hiç değilse bir giriş kitabı olarak yerine getirecek, beklentileri karşılayacaktır.

Daha oyunlar ve çocukluk döneminde okuduğum kitaplarla İç Savaşı tanıırken Güneylilere bir sempati geliştirdiğimi inkar edemem. Hatta, Jules Verne romanında karşıma çıktığı gün, ansiklopedilere gömülüp ilk araştırmamı yapmış, bu “Kuzey” - “Güney” ikiliğinde hangi tarafın ne idüğünü anlamaya çalışmışım. Öyle ya, ilk aklıma gelen Kuzey Amerika kıtası ile, Güney Amerika kıtası idi. Bir Avşar çocuğu olmamdan ötürü, sanırım, saldıran, isyan eden tarafın Güneyliler olduğunu anladığımda onları “tuttuğuma” karar vermiştim! Elbette bugün geçmişte kalmış bir savaşta taraf tutmak abes, belki Amerikalı olsam ve orada yaşasam evimin çatısına Güney bayrağı asar, Johnny Rebel dinlerdim ama, bugün elbette o çocuksu tarafgirlikte değilim. O yüzden yanlı yazacağımı sanmıyorum, fakat içerik bu yüzden daha çok Güneylileri irdeleyecektir. İdeolojik olarak, belirtmek gerekir ki Konfederasyon'un sempati duyulabilecek hiçbir tarafı yoktur.

Kitabı okuyucuyu sıkmamak adına bilimsel bir formatta kaleme almıyorum. Ancak ansiklopedik bilgiler dışındaki

alıntıların kaynağını metin içerisinde vereceğim ve kitabın sonunda bu konuda asıl kaynaklardan araştırma yapmak isteyenler için, faydalanan kaynakların künyesini ekleyeceğim.

Kitapta önce Dünyanın ve Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşın gerçekleştiği dönemdeki manzarasını okuyacaksınız. Ardından İç Savaş'ın seyrini ele alacak, Gettysburg gibi dönüm noktası olmuş muharebeleri detaylı, savaşın genel gidişatını da özet biçimde paylaşacağım. Kronoloji bölümünde önemli siyasi ve askeri olayların tarihsel sıralamasını bulacaksınız. Akabinde İç Savaş'ın hem askeri-teknolojik-sosyal anlamda Amerika'ya etkilerini ve getirdiği yenilikleri inceleyeceğim. Savaşta yer alan bazı komutanların kısa portrelerini paylaşarak kitabı bitireceğim. Ek olarak İç Savaş'tan üç önemli metnin Türkçe çevirisi ve birkaç adet harita bulacaksınız.

Okuyucuyu ikaz etmek gerekir ki, bu bir “savaş tarihi” kitabı değildir – daha çok bir savaşın seyrini, nedenlerini ve neticelerini irdeleyen bir kitaptır. Bu yüzden alışık olduğu usul ve içerikleri bu kitapta bulamayabilir. Ayrıca belirtmem gerekir ki, internette bir dönem epey ses getiren ve İç Savaş'ın Türkiye’de pamuk ekimini artırdığını belirten içeriğin tespitlerini kendi araştırmalarımda teyit edemedim. Dolayısıyla bu bilgiye yer vermedim. Kitaptaki “zenci” ifadesi herhangi bir aşağılama maksadı taşımıyor. Türkçede *N-word* karşılığı bir hakaret kelimesi yok ve sırf bu ifadeyi yeni taşıyabilsin diye asırlarca olumsuz tını taşımadan kullanılan bir sözcüğe vebalı muamelesi yapmak istemedim. Yalnızca kitabın sonundaki bir çeviri metinde *N-word* karşılığı olarak yine zenciyi kullandım.

Bir Türk milliyetçisinin tarih okumalarından bir kesitten ibaret kitabın bulgu ve iddialarıyla okuyucuyu baş başa bırakmadan evvel, elbette teşekkürleri es geçmemem gerekir. İhtiyaç duyduğum üç ciltlik şahane çalışma *Confederate Generals in the Western Theater* kitabını Amerika’dan yollayarak destek

M. Bahadırhan Dinçaslan

olan Semih Energin ve gerek İç Savaş'a, gerek bu kitaba dair uzun uzun sohbet ettiğim; ortağım Aydın Kocabaş'a kitaba katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Girişi, savaşın sonunda bir tiyatro salonunda yankılanmış ve omzumda taşıdığım bir sözle bitireyim: *Sic semper tyrannis!*

O Sırada Dünya

1848 devrimleri büyük monarşileri sarsalı çok olmamıştı... Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na saldırıları devam ediyor, Devlet-i Aliyye git gide küçülüyordu. III. Napolyon Fransa'nın başına geçmiş, Fransa yeniden monarşik bir rejimle yönetilmeye başlanmıştı. Amerikan İç Savaşı kesinlikle tarihin en hengameli dönemlerinden birinde gerçekleşecekti, Amerika Birleşik Devletleri, dünyayı kasıp kavuran savaşlar, iç savaşlar, başkaldırı ve rejim değişikliklerinden nasibini alıyordu.

1861 - 1865 yılları arasında gerçekleşen Amerikan İç Savaşı'nı ele alırken, o sıralar dünyanın nasıl görüldüğünü ve dünyadaki belli başlı gelişmeleri öğrenmek, şüphesiz savaşın önem ve etkisini anlamada ciddi bir öncül teşkil ediyor. O sıralar henüz Almanya tarih sahnesine çıkmamıştı, daha sonraları gerçek ve bütünleşmiş bir Almanya'yı yaratacak olan Prusya ile, daha gelenekçi Avusturya'nın çekişmesinde Alman prenslikleri konfederasyonlarla birleşiyor, ayrılıklarla çalkalanıyordu. Bismarck'ın gelişiyi bu çalkantılar kısmen son bulacak ve günümüz Almanya'sı ile Avusturya'sının modern temelleri kısa bir süre sonra atılacaktı.

Polonyalılar ve Baltık milletleri Rusya'ya, Macarlar Avusturya'ya, Rumenler ve diğerleri Osmanlı İmparatorluğu'na sık sık başkaldırıyorlar, bir milliyetçilik ateşi Kıta Avrupası'nı kasıp kavuruyordu. İngilizlerin suçlu görüldüğü Büyük Kıtık'tan henüz çıkmış İrlanda'da cumhuriyetçi ve milliyetçi yangın artık bütün ülkeyi sarmıştı.

İngiltere denizlerdeki müthiş hükümranlığını tesis etmiş, Yeni Dünya'dan Asya'ya uzanan bir coğrafyanın deniz jandarması rolünü devam ettirmekteydi. Fransa ihtilaller, monarşistler ve cumhuriyetçiler arasındaki çekişmelerle çalkalanırken, II. Dünya Savaşı ve sonrasına dek sürecek, kıta Avrupası politikalarında Almanya'ya karşı İngiltere ile işbirliği anlayışını geliştiriyordu.

Rusya'nın önlenemez yükselişi, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu ile ittifak içinde Kırım'a çıkarma yapmasıyla sonuçlandı. Birçok açıdan tarihe geçen bu savaş, özellikle zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle doğacak boşluktan aslan payını Rusya'nın almasını engellemeyi amaçlıyordu. Bundan böyle Osmanlı Devleti büyük oyuncular arasında denge politikası gözetmek suretiyle ömrünü 20. Yüzyılın başına dek uzatmaya çalışacaktı. Efektif kullanılan toprakların, siperlerin ve büyük bir lojistik ağı gerektiren sınırötesi çıkarma operasyonlarının çağı, Kırım Savaşı'yla gelmişti.

14

İtalya uzun süren bir parçalanmışlıktan sonra birleşme trendine girmişti. Amerikan İç Savaşı'nın bitiminden birkaç yıl sonra nihayete erecek olan birleşme süreci, çizmede büyük ve kanlı savaşlara, entrikalara, politik hamlelere yol açıyordu. Büyük bir güce dönüşen Sardinya Krallığı, İtalya'yı temsilen orta ölçekte bir aktör olarak global gelişmelere dahil olmaya başlamıştı.

Afrika kolonize edilmişken, önceki yüzyılların kolonizasyon yarışlarında en büyük kapışma sahası olan Güney Amerika'da bağımsız devletler ortaya çıkmış ve yer yer savaşılmaya başlamışlardı. Henüz sömürge konumunda olan ülkeler de bir bir Avrupa'daki devletlerden kopuyorlardı. Bunlardan biri, Meksika, kısa bir süreliğine de olsa ciddi güce erişecek, daha sonra Amerika Birleşik Devletleri ile savaşacaktı. Güney Amerika devletlerinin bugünkü sınırlarının sabitlenmesi ve kıtaya dengenin gelmesi için 20. Yüzyılın gelmesi gerekiyordu.

Japonya Uzak Doğu'nun önemli bir aktörü olarak yükselirken Mançu kökenli Qing hanedanı Çin'de zayıflamıştı. Tarihini gördüğü en kanlı iç savaşlardan Taiping İsyanı bu dönemde gerçekleşmiş, yabancı görülen Mançu (Qing) rejimi ile Güney Çin'de kurulan rejim arasındaki savaş 20 yıldan uzun sürmüş ve yaklaşık 25 milyon Çinli'nin hayatına mâl olmuştu. Git gide zayıflayan Çin, yabancı ülkelerin nüfuz savaşlarına sahne olan, devasa bir sömürge görünümü kazanacaktı.

Türk Dünyası tarihinin en karanlık dönemlerinden birini yaşıyordu. Rusya'nın *Drang Nach Osten*'i kabul edilebilecek karasal yayılma politikası Kazak Hanlığı'nı yutmuş, Buhara ve Maverayünnehir bölgesindeki küçük hanlıklar Çar'ın büyük savaş makinesine direnememiş ve birer birer düşmüşlerdi. Eş zamanlı olarak Rusya'nın Kafkas sömürgeciliği bölgenin başına büyük bir veba gibi çökmüş, Kuzey Kafkasyalılar, Azerbaycanlılar, Dağıstanlılar ve İtil Havzası'nda yaşayan Türkler için Rus egemenliği başlamıştı. Türkiye Türklerinin Asya Türklüğü ile güçlü ve canlı bağları ancak 1990'larda Sovyetlerin yıkılmasıyla yeniden kurulabilecekti.

Dünya siyasi ve askeri gelişmelerden başka ve en az onlar kadar dönüştürücü etkiye sahip gelişme, keşif ve olaylara da sahne oluyordu. Charles Darwin bu dönemde *Türlerin Kökeni*'ni yazarken, Karl Marx gazetecilik yapıyor, *Das Kapital*'in öncülü kabul edilen eserlerini yayımlarken, Marksist enternasyonal yavaş yavaş şekil alıyordu.

Demiryolları dünyanın birçok bölgesinde en temel ve etkili ulaşım aracına dönüşmüş, telgraf hatları haberleşmeyi kolaylaştırmış, birçok klasik kabul edilen edebi eser bu dönemde kaleme alınmıştı. Kölelik birçok ülkede yasaklanmış, köleliğe dayalı ekonomik modeller terk edilmeye ve baskı görmeye başlamıştı.

M. Bahadırhan Dinçaslan

Amerikan İç Savaşı, tarihin birçok kritik dönüşümünün yaşandığı, siyasetin, diplomasinin, savaşların, bilimsel-teknolojik gelişmelerin, edebi akımların müthiş derecede canlı, renkli ve etkili olduğu bir dönemde, dünyanın topyekun evrildiği, modernizmin temellerinin atıldığı bir çağda, o çağın bir tezahürü olarak gerçekleşti.

Fırtına Öncesi Amerika

Tarihte hiçbir ihtilal, Fransız İhtilali ve Bolşevik İhtilali dahil, dünyayı Amerikan İhtilali kadar etkilememiştir. Bugün dünyayı şekillendiren anlayışlar, prensipler ve kaidelerin çoğu Amerikan İhtilali'nde belirginleşmiş, kurumsallaşmış ve dünyaya ihraç edilmeye başlamıştır. Bir grup “vatansever”in vergi yükünün yaktığı kıvılcımla başlattığı bu yangın kısa sürede Amerika'daki İngiliz sömürgelerini sarmış, ihtilalin neden olduğu savaş sonlandığında Amerika Birleşik Devletleri doğmuştur.

Bir merkezi yönetime yerinden yönetim arzusu ile başkaldırmakla temelleri atılmış bir devlette elbette aynı anlayış devam edecektir. İç Savaş'ta da, Amerika'nın bugünkü siyasetindeki gelişmelerde de ciddi bir amil olarak karşımıza çıkan bu mesele, merkezi hükümetle yerel yönetimler arasındaki çekişmelerin nasıl dengeleneceği tartışmasından ibarettir. Atlantik'ten Pasifik'e uzanan, farklı iklim, coğrafya ve kültür bölgelerini ihtiva eden, farklı etnik kimliklerin farklı yoğunluklarda dağıldığı bir küçük dünya olan ABD'de elbette bu tartışma çok boyutlu, çok yönlü ve çok çetrefillidir.

Amerika Birleşik Devletleri kurulduğunda, İngiliz İmparatorluğu'ndan kopmuş ve onun coğrafi-ticari saiklerle sınırlarını oluşturduğu sömürge bölümleri, kurucu eyaletlere dönüşmüştü. Bu bölgeler, New England denen Amerika'nın Kuzey-Doğusu ile çevresinden ibaretti; bugünkü Virginia ve Maryland mücavir alanını da kapsıyordu. Kaliforniya civarındaki Pasifik yerleşimi çok sonraları başlayacaktı; İspanya ve Fransa'nın

hak iddia ettiği geniş topraklar (ve bu topraklarda yaşayan Kızılderililer) bugün ABD dediğimiz ülkenin büyük kısmını oluşturunuyordu.

Bağımsız bir devlet olduktan sonra ABD bu toprakları satın alma, Kızılderililer'den fethetme ve Meksika gibi ülkelerle savaşlar yahut diplomatik manevralar sonucunda ilhak etme yöntemiyle elde etmiş ve aşağı yukarı bugünkü sınırlarına gelmişti. Ancak Pasifik (Kaliforniya) yerleşimi ile Doğu'daki eski, gelişmiş yerleşim arasındaki devasa Orta-Batı, henüz "organize edilmemiş", eyaletleştirilmemiş bir yarı-koloni statüsündeydi. Buralara göçen yerleşimciler merkezi hükümete doğrudan bağlı yerleşimler kuruyor, yeterli nüfusa ulaşıp hukuki şartları karşıladıklarında yeni eyaletler yaratıyorlardı. "Vahşi Batı" bu dönemin bir gerçeğidir, tarım, doğal kaynaklar ya da ticaret yollarının yarattığı avantajlar nedeniyle bu geniş arazideki kimi bölgelere kurulan yerleşimlerde düzen ve hukukun tesisi mümkün, Kızılderili akınları ise eksik olmuyordu.

18

İç Savaş'ın gerçekleştiği yıllara gelindiğinde ABD batıya doğru genişlemiş ise de, Pasifik kıyısı ile Orta-Doğu bölgesi arasında devasa bir arazi henüz eyaletlere bölünüp organize edilmemişti. İç Savaş, Teksas hariç aşağı yukarı 95. Batı Meridyeni'nin doğusunda kalan eyaletler arasında gerçekleşecekti.

Kölelik

Bu eyaletler, Kuzey-Doğu yönünde kuruluş tarihleri daha eski, sanayileşmelerini tamamlamış, ciddi bir şehirleşmenin olduğu eyaletlere dönüşürken, Güney-Batı yönünde daha kırsal, geniş çiftliklerde tarım yapılan, ekonominin hammadde üretimi ve tarıma dayalı olduğu bir manzarayla karşı karşıya kalıyoruz. İç Savaş'ın en önemli sebeplerinden biri, aynı ülkede iki kendi içinde homojen fakat birbirinden farklı ve bu kadar geniş iki "dünya"nın bulunmasıdır diyebiliriz. Kuzey'de sanayi

ve finans gelişirken, Güney bu zaman diliminde sömürge döneminin “plantasyon” mantığı ve bu mantığın getirdiği köle emeğine dayalı bir ekonomiyle büyük bir tarım havzasıdır. Bu plantasyon gerçeği, savaşın görünürdeki sebebi olan köleliğin kaldırılması meselesinin merkezindedir; fakat tartışmalar köleliğin felsefi mahiyeti ve ahlakiliğinden çok, ekonomik rolüyle ilgileniyor ve bundan kaynaklanıyordu. Evet, Kuzey’deki beyazların çoğu kölelik karşıtıydılar ve Sam Amca’nın Kulübesi gibi eserler köleliğin ahlaki tarafını sorguluyordu, ancak bu dönemin en ciddi ve ateşli kölelik karşıtları dahi zencileri hiç değilse rehberliğe muhtaç, insana hayvan arası varlıklar olarak görüyorlardı. En “zenci taraftarı” gruplar dahi, ekseriyetle dini saiklerle zencileri sahipleniyor, onları “İsa’nın kuşları” diye adlandırarak, esasen aşağılama ve ikinci sınıf görmenin bir başka türüsünü gerçekleştiriyorlardı.

Bütün dünyada köleliğin tarihi elbette bu kitabın kapsamının dışındadır, ancak basitçe özetlemek gerekirse kölelik çoğu zaman ekonomik büyümelerin merkezinde yer almıştır. Yalnızca basit geçimi kadar üretimden pay alıp, “hür” insanın kabul ya da tercih etmeyeceği şartlarda dahi sürekli çalıştırılarak üretim yapması sağlanan insanlar, “sahip”lerine ciddi bir kâr bırakıyorlardı. Bu sayede geniş toprakları etkili biçimde işleyerek mahsul elde edebilirsiniz, bu mahsulün ihtiyacınızdan fazlasını satar, aradaki farkla zenginleşerek ekonominizi canlandırabilirsiniz.

Sanayi devriminin bir başka türlü kölelik getirip getirmediği sorgulanabilir. Tam olarak bunu, 19. Yüzyıl İngiltere’si ve Sanayi Devrimi’ni sorgulayıp eleştiren Sweeney Todd müzikali, pek şairane biçimde tarif eder:

*“...Dünyada devasa bir çukura benzer bir delik var
Ve dünyanın bütün haşeratı o delikte yaşar
Ahlakı bir domuz tükürüğünden de kıymetsiz
Londra diye bilinir*

*Delğin tepesinde ayrıcalıklı bir azınlık oturur
Aşağıdaki haşeratla dalga geçer dururlar
Güzelliği çirkinliğe ve hırsa dönüştürür
Ben de gezdim dünyayı ve temaşa ettim harikaları
Zira insanın zalimliği en az Peru kadar harikuladeditir
Ama hiçbir yerde yoktur Londra gibisi...”*

Fakat hiç değilse bu tür modern kölelik, çocuk işçilerin, üç kuruşa madenlerde çalışan, gün yüzü görmeden ölenlerin köleliği kağıt üzerinde, hukuki bir arkaplanla garanti altına alınmış ve içine doğulmuş bir kölelik değildir. Pre-modern tarım köleleri din, hukuk ve sosyal yapı tarafından organize bir şekilde korunan ve sömürülen, mutlak bir köleliktedirler.

20

Özellikle Roma'nın devasa bir güç ve imparatorluğa dönüşmesinin temelinde yer alan bu köleler, hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmamış ve (özellikle Doğu Avrupa'da) serflik gibi kurumlar altında hala var olmaya devam etmişlerse de, özellikle 17. Yüzyılda Yeni Dünya sömürgeciliği döneminde yeniden keşfedildiler. İşgücü sıkıntısı çekilen Yeni Dünya plantasyonlarına Afrika'dan götürülen köleler, Karayipler'de, Güney ve Kuzey Amerika'da kurulan şeker, tütün, kakao üreten devasa çiftliklere satılıyor, burada bu ürünleri üreterek, Avrupadaki sömürgeci devletlere servet kazandırıyorlardı. Bu insanların statüsü, bir öküz yahut at ile aynıydı: Üretime yardımcı olan bir araç. Köle pazarlarında köleler bir hayvan incelenir gibi incelenir, hayvanların da maruz kalması vicdana ve ahlaka aykırı olan muameleler görür, alınır satılırlardı.

İşte Amerika'nın Güneyi, bu kölelerle dolup taşıyordu. Afrika'dan getirilen insanların ticareti durdurulmuşsa da, Amerika'da köle anne-babaların çocukları oluyor, bu çocuklar da ciddi paralara ihtiyaç sahiplerine satılıyorlardı. Çoğu

plantasyonlarda çalışan bu köleler aynı zamanda ev hizmetçisi gibi görevlerde istihdam ediliyorlar, çoğunlukla aynı zamanda cinsel açıdan da sömürülüyorlardı. Amerika'nın kurucu babalarından, kölelik karşıtı ve önemli bir entelektüel olan Thomas Jefferson'ın dahi kölesinden olma bir çocuğu vardı.

(Bu köle çocuklar hikayesine bir parantez açmak lazım. Köleler ve beyazların münasebetinden doğan çocuklar -Mulatto gibi farklı isimlerle anılıyorlardı- daha kıymetli kabul ediliyordu. Afrikalılar fitri olarak “aptal” görüldüğü için, beyazlarla çiftleşen Afrikalıların çocukları, biraz daha zeki, dolayısıyla karmaşık işlere koşulabilecek köleler olarak görülüyordu. Bu yüzden yüksek fiyata satılıyorlardı. Bir babanın öz evladını kâr getirecek bir mal olarak gördüğü bir sosyal sistemi hayal etmek imkansız gibi geliyor.)

1680’de Güney’in toplam nüfusunun onda birini köleler oluştururken, bir yüzyıl sonra bu oran üçte bire ulaşmıştı. Bu kölelerin neredeyse yarısı, İç Savaş’ta önemli bir rol oynayacak Virginia eyaletinde yaşıyorlardı. 1800’lerin başında bir milyonu geçen siyahi köle sayısı, 1860 yılında dört milyonu bulmuştu.¹

Kuzey’de gelişen endüstri nedeniyle klasik köleliğe ihtiyaç azaldıkça, ahlaki dürtülerin de etkisiyle, Kuzey eyaletleri ve nihayet Federal Hükümet köleliğe karşı tedbirler ve yaptırımlar getirmeye başladılar. Eyaletler kölelik karşıtı tedbirler alırken, Güney eyaletlerde bu tepki yaratıyordu. Sözgelimi, Güney eyaletlerden kaçan kölelerin kuzey eyaletlere sığınması ciddi bir sorundu. Zira Güney eyaletlerde köleler, yukarıda değinildiği üzere, bir “mülk” olarak görülüyorlardı. Ciddi paralar karşılığı satın alınan kölelerin kaçması, sahibini “zarara” uğratiyordu. Güneylilerin ve bir kısım Kuzeylilerin gözünde bu Kırklareli’nde yaşayan bir çobanın danasının Bulgar sınırını aşmasından

1 Ayrıntılı bilgi için bkz: http://faculty.weber.edu/kmackay/statistics_on_slavery.htm

farksızdı. Hukuken, Güneyli “sahip”, kölesi üzerinde tam mülkiyet hakkı sahibiydi ve tazmin arıyordu. Ancak diğer eyaletlerin hukukunda bu durum tanınmıyordu. İşleri daha da karmaşıklaştıran bir husus da, federal anayasada kaçan kölelerin sahiplerine iade edilmesi gerektiğini söyleyen bir madde vardı. İnsan canını ve hürriyetini ilgilendiren çok önemli bir konuda Amerikan coğrafyası iki zıt, hatta çatışan hukuk düzenine sahipti ve bunun bir savaşı tetiklemese de, ciddi bir yol ayrımının öncüsü olacağı kesindi. Burada, Amerikan devlet sisteminin özelliklerini anlamak gerekiyor.

Amerikan Devlet Sistemi

Amerika, doğuşu itibariyle bir merkezi yönetime başkaldıran koloni birliği manzarası çizdiği için, kendi içinde de sürekli merkez-çevre, yahut federal-yerel çatışması yaşamıştır. Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasa birçok eyaletten temsilcinin katkılarıyla, mümkün olduğunca “ortak akıl”ı yansıtacak biçimde kaleme alınmışsa da, uygulamada sürekli çatışmalar ve aksaklıklar yaşandı. Hatta Amerika Birleşik Devletleri’nin bağımsızlığı elde ettikten sonra birkaç defa dağılmaya yaklaştığını söylemek mümkündür.

Federal yapının yerel hükümetler üzerinde güç kazanması zamana yayılan, zorlu ve hatta kanlı bir süreç olmuştur ki, bu kitabın konusu olan İç Savaş neticesinde Federal güç hakimiyetini tesis etmeyi ancak başarabilmiştir. Fakat o dönemden sonra da, Anayasa’da yapılan değişiklikler sürekli olarak Federal yönetimi güçlendirmeye, eyalet sınırlarını aşan kurumlar yaratmaya (FBI gibi) devam etmiştir.

Buna göre, Amerika’daki “eyaletler”, Amerika Birleşik Devletleri ifadesinden de anlaşılacağı üzere, birer devlettir. Bu devletlerin bir “konfederasyon” mu, “federasyon” mu oluşturduğu, ABD kurulduğundan bu yana tartışılmalıdır.

ABD, kurulduğunda bir konfederasyondur. Anayasasını kabul ederek bir Federasyona dönüştü. Fakat yaşam tarzı, ekonomi, sosyal yapı ve hatta iklim olarak ayrıksı duran Güney eyaletler bunu İç Savaş'a kadar pek kabul etmediler, İç Savaş'ın sonrasında dahi, ABD'nin hiç değilse fiili bir konfederasyon olması gerektiğini savunanlar var olmaya devam ettiler.

Peki konfederasyon ve federasyon arasındaki fark nedir? Konfederasyonlar, müstakil birer ünite olan devletlerin bir araya gelerek, adem-i merkeziyetçi, zayıf ve gönüllü bağlarla birleşmiş bir devletler topluluğu oluşturmasıdır. Federasyon ise, bu devletlerin müstakilliklerini yitirdikleri ya da gönüllü olarak devrettikleri, merkezi otoritenin daha güçlü ve hiyerarşik olarak daha yukarıda kabul edildiği yapılardır.

İngilizler Kuzey Amerika'yı kolonize ederken; coğrafi, siyasi, sosyal ve iklimsel sebeplerden ötürü farklı idari birimlere ayırmışlardı. Bu birimlerin kendi meclisleri, valileri, Kraliyet'e tabi olsa da yasama yapıları vardı. İlk Amerikan konfederasyonunu oluşturanlar (On üç eyalet olarak da bilinirler) bu idari birimlerdi. Her birim, İngilizlere karşı bağımsızlığını *münferiden* ve *kendi iradesiyle* ilan etmişti. Daha sonra bu birimlerin, yani taze bağımsız devletlerin bir araya gelmesi ile, ABD Konfederasyonu oluştu.

Bu Konfederasyon, bağımsızlık bildirgesini imzalayıp yayımlayarak, koloniler topluluğunun Britanya'dan ayrıldığını ilan etmiş oldu. Ardından kabul edilen anayasa ve uzun süren devlet başkanı yokluğunu takiben (Bu dönemde Konfederasyon Kongresi'nin başkanları yahut sözcüleri vardı) George Washington'un "Devlet Başkanı" olarak seçilmesi, Konfederasyon'un Federasyon'a dönüşmesinin ilk adımını oluşturdu.

Konfederasyonlarda merkezi yönetimin yetkileri çok kısıtlıdır ve birliğe üye ülkeler gönüllü olarak katılmış sayılırlar, bu da

gönüllü olarak ayrılabilirler anlamına gelir. Merkezi yönetim, yerel yönetimlere karşı sorumludur. Federasyonlarda ise merkezi yönetimin yetkileri yerel yönetim yetkilerinden üstün kabul edilir, yerel yönetimler merkezi yönetime karşı sorumludur.

Şu halde, hukuken birliğin hala bir “Konfederasyon” olduğu fikri, ABD Britanya’ya karşı savaşı kazanıp bağımsızlığını tescil ettiği andan itibaren tartışılmıştı. Daha fazla özerklik, yetki ve hareket alanı isteyen, üstelik ekonomisi bütütin farklı olan Güney eyaletler, siyasetlerinin ve hamlelerinin temelini bu hukuki tartışma üzerine oturttular. Kölelik bu farklı anlayış ve pratiklerin yalnızca bir kalemiydi, fakat en görünür ve ahlaki boyutu nedeniyle en ateşli tartışma konusu olması nedeniyle, Amerikan İç Savaşı kölelik yüzünden çıkmıştır ifadesi genel kabul görür.

24

Nihayet, Güney eyaletler ABD’nin bir “konfederasyon” olduğu iddiası, dolayısıyla birliğe üye “devlet”lerin istedikleri zaman ayrılabilirler kabulüne dayanarak, birlikten ayrıldılar ve kendi aralarında bir konfederasyon teşkil ettiler. İlk olarak yedi eyalet; Güney Carolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana ve Texas bu yeni “Bağımsız Konfederasyon”u oluşturdular. İç Savaşın tetiklenmesiyle Virginia, Arkansas, Tennessee ve Kuzey Carolina da ABD’den ayrılarak bu yeni bağımsız konfederasyonun üyesi oldular. Savaşın başlamasından sonra bu yeni “devlet”in başkenti Virginia eyaletinin Richmond kenti oldu ve Jefferson Davis, Konfederasyon’un ilk -ve tek- devlet olarak başkanı seçildi.

İç Savaş’tan çok önce, mesela 1832 yılında Nullification Crisis denen vergi temelli anlaşmazlıklar, birlikten ayrılmayı eyaletlerin -bu örnekte South Carolina eyaletinin- gündemine getiriyordu.

Bu noktada Amerika’da ordu sisteminin de Federal ordu (ki bu ordunun kalıcı ve güçlü bir varlığa dönüşmesi de iç savaş

sonrasında mümkün olmuştur) ile eyaletlere bağlı yerel milis güçlerine dayandığını söylemek gerekiyor. Milis sistemi ve zayıf federal ordu eyaletlerin savaşı göze alabilmesindeki en önemli etkenlerden biri olmuştur.

Eyaletlerin ayrılık kararı, asıl ve sürekli “ABD”nin temsilcisi sayılan Kuzey yönetimi tarafından gayrı hukuki kabul edildi ve savaş kaçınılmaz hale geldi. Amerika artık ikiye bölünmüştü, kıtanın batısı hala tam anlamıyla “organize edilmemiş” ise de, bütün kıtayı saracak bir savaşın ayak sesleri geliyordu.

Frontier

Frontier sözcüğünün tam Türkçe karşılığı “uç”tur, uç beyliği gibi. Bugün “New England” denen bölgeyi takiben Kuzey Amerika’nın ortasına kadar yayılan ABD, yayıldığı bölgelerde devlet teşkilatlanmasını tamamlamıştı. Ancak kıtanın batısı (Daha sonraları, kısa bir dönem için “Vahşi Batı”) hala yerleşime açık bölge olarak görülüyordu. Bu geniş alan, *de jure* olarak farklı devletlerin kontrolünde/nüfuz bölgesinde kabul edilen alt alanlara ayrılmıştı ancak buralarda ekseriyetle farklı kabilelerden Amerikan Yerlileri yaşıyordu.

ABD, hem Amerikalıları, hem de Amerika’ya yeni gelen yerleşimcileri bu bölgelere yerleşmeye teşvik ediyordu. Bir devlet teşkilatı bulunmayan bu bölgelere önce yerleşimciler geliyor, kurdukları yerleşim yeri varlığını devam ettirirse “organize” ediliyor ve resmi ABD toprağı olarak devlet bünyesine alınıyordu. Bu esnada, tabii, Amerikan Yerlileri ile sürekli bir çatışma söz konusuydu.

Bu yerleşim ve yayılma (*Manifest Destiny*) sürecinin devam ettiği bölge, “Frontier”di. Burada kanunların uygulaması zordu, devlet otoritesi zayıftı ve Amerikan Yerlileri kendi devlet teşkilatları altında kimi zaman düşman, kimi zaman müttefik olarak varlıklarını devam ettiriyorlardı.

M. Bahadırhan Dinçaslan

Frontier bölgesi, yaklaşık olarak Orta Kuzey Amerika'nın kuzeyi ve batısını kapsıyordu. Bu bölgede yerleşimciler varsa da, henüz "eyalet"ler yoktu. Bu nedenle 1860'lı yıllarda eyalet teşkilatlanması gerçekleşmemiş Frontier bölgelerinde daha sonra kurulacak olan eyaletler, Amerikan İç Savaşı'nda yer almamışlardır. Fakat coğrafi olarak bu bölgelerde de çatışmalar gerçekleşmiştir.

İç Savaşı Genel Bakış

*“Beyaz Saray’da bir adam var, dudaklarından kan damlıyor
Kuzeyde üçkağıtçılar, Güneyde yiğitler var”*

Anonim bir Güneyli, *Riding a Raid* isimli Güneyli süvari marşındaböyle söylüyordu. Kuzeylilerin hepsi gerçekten üçkağıtçı mıydı ve Güneylilerin hepsi yiğit miydi bilinmez. Ancak Perikles yönetimindeki Atina ve Spartalıların savaşlarındaki gibi iki farklı yaşam tarzı ve devlet yönetim pratiğinin çatıştığını görmek mümkündür. Güneyde Spartalılar gibi “kadim” geleneklere bağlılık, kolektifçilik, sadakat ön plana çıkarılıyor ve yiğitlik buna bağlanıyorken, Kuzeyde Perikles’in meşhur nutkunda yaptığı gibi birey, bireyin hürriyeti için fedakarlık yaparak savaşa katılması gibi değerler öne çıkarılıp yiğitlik bununla ilişkilendiriliyordu.² Fakat elbette bu defa Sparta kazanmadı, Perikles’in bu uzak ve elbette başkalaşmış “kuzen”leri, savaşı kazandılar.

Takip edecek kronoloji bölümünde, İç Savaş’ın detaylı bir olaylar silsilesi paylaşılacağı için, genel bakış bölümünde tek tek eyaletlerin ayrılma tarihleri ve tüm muharebelerin detaylarını bu bölümde ele almayacağım. Fakat bu bölüm savaşın genel seyrini ve dönüm noktası kabul edilen Gettysburg muharebesini içerecek.

2 Spartalıların köle Helotlara dayalı bir ekonomik sistemin temsilcisi olmaları da bir başka benzerliktir. Sparta toplumu bu sayede militarize olabilmisti: Helotlar üretimi mümkün kılıyor, askeri kastın ayrıcalık ve avantajları, nüfusu çok daha kalabalık olan bu köleleri baskı altında tutmaya devam ediyordu.

Savaş başladığı anda ve sonrasında Texas, Arkansas, Louisiana, Tennessee, Mississippi, Alabama, Georgia, Florida, South Carolina, North Carolina ve Virginia eyaletleri Güney; Maine, New York, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, Pennsylvania, New Jersey, Ohio, Indiana, Illinois, Kansas, Michigan, Wisconsin, Minnesota, Iowa, California, Nevada ve Oregon eyaletleri ise Kuzey birliğini teşkil ettiler. Maryland, Delaware, West Virginia, Kentucky ve Missouri ise, "sınır eyaletler" olarak anılırlar, bu eyaletler iki taraf arasında kalmış, tarafsız kalmaya ya da çeşitli sebeplerden savaşta aktif rol almamaya çalışan/iç siyasetlerinde Güney ve Kuzey taraftarlarının çekişmeyi sürdürdüğü eyaletlerdi.

28

Bu esnada Kuzey'in nüfusu 19 milyona yaklaşırken, Güney eyaletlerde 5 buçuk milyon beyaz ve 3 buçuk milyon siyahi köle yaşıyordu. Sınır eyaletlerinin nüfusuysa yaklaşık iki buçuk milyon beyaz ve yarım milyon siyahi köleye tekabül ediyordu. Kuzey'in nüfusunun yarısından azı tarımla uğraşırken, Güney'de bu oran nüfusun üçte ikisinden bile fazlaydı. Kuzey'in tarımsal üretim hacmi Güney'in neredeyse iki katı, fabrika sayısı ise beş katıydı. Kuzey'deki 20.000 millik demiryoluna karşı, Güney'in yalnızca 9000 mil uzunluğunda demiryolu hattı vardı. İki tarafın da silah altındaki asker sayısı 200.000 civarında ve birbirine çok yakındı.

Kölelik karşıtı kampanya yürüten Abraham Lincoln'un devlet başkanı seçilmesi ve Güneyli eyaletlerin eyalet meclislerinde karar çıkararak birlikten ayrıldıklarını ilan etmeleri, savaşı kaçınılmaz hale getirdi.

Savaşın ilk ateşi, Fort Sumter denen Federal karakolda açıldı. Ayrılık kararı Birlik tarafından kabul görmese de, henüz açıkça savaşa tutuşulmuş değildi. Güney Eyaletler Konfederasyonu, Kuzey Eyaletler Federasyonu'na barış teklifi götürüyor, ayrılık kararının bu yolla diplomatik açıdan tanınmasını ve

Konfederasyon sınırları içinde kalan Federal gayrimenkullerin değerinin Kuzey'e ödenmesi şartıyla sınırların belirlenmesini amaçlıyordu. Güney sınırları içerisinde Kuzey'e sadık kalan askeri istihkamlar, tabya, kale ve diğer üsler bulunmaktaydı. Bu askeri birimlerle Kuzey merkezi arasında bağlantı kalmamış, bölgedeki garnizonlar erzak ve mühimmat sıkıntısı çekmeye başlamıştı. Güney, bu sebepten ötürü tekliflerinin kabul edilebileceğini düşünüyordu.

Lincoln'un başkanlığı ve Kuzey meclisinin Güney meclisinin karar ve tekliflerini meşru zeminden yok saydığının kesinleşmesi, savaşı kaçınılmaz kıldı. İlk ateş, yukarıda değinildiği gibi, Fort Sumter'de açıldı. Güney Carolina'nın Charleston kentinde deniz tehditlerine karşı bir tabya olarak tasarlanmış bu istihkam, Güneyli Tuğgeneral P. G. T. Beauregard komutasındaki birlikler tarafından kuşatılmıştı. Savaşın kaçınılmaz olduğu anlaşıncı, Kuzeyli Binbaşı Robert Anderson'un komutasındaki kaleye bir muhtıra verildi. Anderson, uzun süredir Güney toprakları içinde kalan bir kalenin komutanı olarak mühimmat ve erzak sıkıntısı çekiyordu, fakat Kuzey hükümetinin tavrı uyarınca, teslim olup kaleyi boşaltmayı reddetti. Nihayet, 12 Nisan 1861'de, sabaha karşı Güneyli topçusu kaleyi ateş altına aldı. Binbaşı Anderson komutasındaki 85 Kuzeyli askerin kaleyi savunma şansı sıfırdı. Binlerce top mermisi atılmasına rağmen, Anderson askerlerini özellikle ateş alan bölgelerden uzak tuttuğu ve çok zayıf bir top ateşiyle karşılık vererek riskten kaçındığı için, asker kaybı olmadı. 13 Nisan öğleden sonra geldiğindeyse, Anderson teslim olmuştu.

Fort Sumter bombardımanında muharebe esnasında ölen ya da yaralanan olmadı. Fakat Anderson teslim olduktan sonra yapılan bayrak selamlama atışlarında 2 Kuzeyli er infilak eden mühimmat sebebiyle öldüler. Savaşın ilk kanı da, doğrudan muharip düşmanın ateşiyle olmasa da, böyle dökülmüştü.

Savaşta çatışma sebebiyle dökülen ilk kanın haberi çok gecikmeyecekti. Fort Sumter vakasını takiben Kuzey Devlet Başkanı Abraham Lincoln orduya gönüllü alınması emri ve çağrısını duyurmuştu. Çeşitli eyaletlerden gönüllü birlikleri Washington'a yola çıkmaya başlamışlardı. Massachusetts'ten gelen bir gönüllü alayı, "sınır eyaleti" olan tarafsız Maryland topraklarından geçerek Washington'a gidecekti. Baltimore kentine geldiklerinde, tarih 19 Nisan 1861'i gösteriyordu. Köleliğe izin verse de halkının çoğunluğu Kuzey sempatisini olan Maryland'de, buna rağmen Güney taraftarı sayısı da hayli fazlaydı. Güney sempatisini siviller, Baltimore üzerinden Washington'a giden Massachusetts alayına saldırdılar. Pratt Caddesi Ayaklanması olarak tarihe geçen bu olayda, 4 asker ve 12 sivil öldürüldü. Bu olay da, iç savaşın ilk "resmi" kanının döküldüğü dönüm noktası olarak tarihe geçmişti.

Askeri unsurlar arasında düzenli bir çatışmada dökülen ilk kan, 3 Haziran 1861'de, West Virginia eyaletinde Philippi muharebesinde Amerikan toprağını suladı. 800 kişilik, askere yeni alınmış rediflerden oluşan bir Güneyli kafilesi 3000 kişilik bir Kuzeyli birliğinin saldırısına uğradı ve yenilerek Philippi'yi terk etti. İki tarafın da kayıpları çok az olsa da, üniformalı ve düzenli birlikler arasında gerçekleşen ilk çatışma bu muharebedir ve kan dökülen ilk muharebe budur.

Philippi'ye dek karşılıklı intikal, sabotaj ve stratejik mevki alma operasyonlarıyla geçen hazırlık süreci, bundan böyle ciddi muharebelerle devam edecekti.

Bu noktada, Kuzey'in öne çıkan birkaç stratejisinden bahsetmek mümkündür. İlki, Washington'a oldukça yakın ve Güney'in kalbi olan Virginia'ya yönelecek bitirici bir hamle planıdır. İkincisi, Kuzey'in donanma üstünlüğünden faydalanarak bütün bir Güney'i denizden ablukaya almak, ekonomisi ve lojistiğini büyük ölçüde çökertme operasyonudur. Üçüncüsü de,

deniz kuvvetlerinin desteğiyle Missisipi hattını boydan boya ele geçirerek Güney'i iki parçaya bölmektir ki, bunu savaşın oldukça erken bir safhasında Batı Harekat Sahası'nda başararak Güney'e ciddi bir darbe vurmuştur.

Güney'in stratejisi ise görece düşük nüfus ve askeri unsur yoğunluğuna sahip bulunan Batı Harekat Sahası'nda (kabaca Missisipi ırmağının batısı, Kuzey Amerika'nın henüz devlet otoritesinin tesis edilmediği engin toprakları) stratejik derinliğini arttıracak operasyonlar yapmak, Doğu Harekat Sahası'nda ise Virginia'ya oldukça yakın olan Washington'u ele geçirerek Kuzey'i barışa zorlamaktır. Aynı bir alt başlıkta ele alınacak olan meşhur Gettysburg muharebesi bu ikinci strateji dahilinde yapılan bir hamledir ve Güney'in erişebildiği en ileri merhaleyi simgeler.

1861 yılının ilk ciddi muharebesi Birinci Bull Run, yahut Birinci Manassas, 21 Temmuz'da gerçekleşti. Kuzey, Güney'in kalbi ve başkenti Richmond'a yürümek ve isyanı hemen bastırmak istiyordu. Aynı şekilde Güney, oldukça yakın olan Washington'u tehdit ediyor, bir hareketle başkenti alıp, Kuzey liderlerini barışa zorlamak istiyordu. (İki başkent arasındaki mesafenin 100 milin altında oluşu ilginçtir.) Harekat için sabırsızlanan Kuzey ordusu Manassas yakınlarında Bull Run ırmağını geçti ve Güney ordusunu gafil avlamak istedi. Kuzeyli Tuğgeneral Irvin McDowell komutasındaki Kuzey güçleri ile, Güneyli Tuğgeneral P. G. T. Beauregard komutasındaki Güney güçleri Bull Run ırmağının batısında karşılaştılar. İki tarafın muharip asker sayısı yaklaşık olarak 18.000'di. Yeni askere alınmış acemi erler ve komutanların tecrübesizliği nedeniyle iki taraf da etkili bir şekilde savaşamamıştır. Fakat gün nihayete ererken Kuzey ordusu dağılmış bir şekilde Washington'a kaçıyor ve Güney ordusu büyük bir moral kazanmış halde muzaffer bir şekilde karargahını kuruyordu. Kuzey'in 3000 civarında kaybına karşılık, Güney'de 2000 kayıp vardı. Coğrafi şekillerin, iklim

kaygılarının ve lojistiğin önemi bir kez daha kavranıyor, bir nevi Amerikalı generaller Amerika'yı yeniden keşfediyorlardı. Birinci Bull Run savaşının en büyük önemi buradadır.

Doğu Harekat Sahası - 1862

Yukarıda bahsedildiği gibi, o dönem Amerika'sının merkezi doğu-kuzeydoğuda olduğundan, en meşhur ve en kanlı çatışmalar hep Doğu Harekat Sahası'nda gerçekleşmiştir. Birinci Bull Run muharebesinden sonra muharebeleri anlayabilmek için muharebeleri coğrafi hareket sahalarına ayırmak ve böyle incelemek Amerikan İç Savaşı tarihçiliğinde gelenektir.

Karşılıklı yoklamalardan sonra Kuzey, Güney'in ani ve keskin bir hareketle yok edilemeyeceğinin farkına varmış, Güney ise özgüven kazanmıştı. Aradaki bariz nüfus, üretim kapasitesi ve ekonomik dayanıklılık farkı yüzünden, Güney'in stratejisi hala ani ve moral bozucu bir darbe indirmek – *decapitation strike*³ hamlesi yapmak üzerine kuruluydu, ancak 1861'den sonra Kuzey kurmay merkezinde cüsse avantajını kullanarak Güney'in bir yıpratma savaşına (*war of attrition*) çekme fikrinin yükseldiğini –özellikle 1862'den sonra- söylemek mümkündür.

Doğu Harekat sahasında 1862 yılı, karların erimesiyle beraber -İç Savaş'ın en ilginç, kanaatimce en ilham verici figürlerinden biri olan- Thomas “Stonewall” Jackson komutasında “Vadi Harekatı”nın uygulamaya konmasıyla başladı. ⁴ Harekata adını veren Shenandoah Vadisi, Güney için hayati önemi haizdi – Vadinin biraz güneyinde yer alan Konfederasyon Merkezi Richmond'a yakınlığının yanında, buradaki tarım üretimi Güney ekonomisinin ve iâşesinin önemli bir kısmını teşkil ediyordu.

3 Kelle uçurmak – düşmanın sevk ve idare merkezini etkisiz hale getirerek koordinasyonunu bozmayı amaçlayan taktik.

4 Ayrıntılı bilgi için: https://www.encyclopediavirginia.org/Shenandoah_Valley_Campaign_of_1862

Kuzeybatıda Kuzey ordularının bir kısmı Nathaniel Banks komutasında Potomac Irmağı'nı Harper's Ferry'den geçmişler, güneydoğuda yapılacak daha kapsamlı ve Richmond'u hedef alan bir harekate destek amacıyla Shenandoah Vadisi'ni tehdit etmeye başlamışlardı. Richmond'un savunulması esnasında hem askeri, hem ekonomik açıdan Shenandoah Vadisi'nin elde tutulması şarttı, bölgeyi az bir askerle tutma emri alan Stonewall Jackson, buradaki Kuzey güçlerini oyalayacak, daha güneyde gerçekleşecek olan büyük Kuzey taarruzunun güçlenmesini engelleyecekti.

Kısa ve sayı dezavantajı olan Jackson'un aleyhine gelişen çatışmalarla geçen ilk ayın sonunda, Banks vadide ilerlemiş ve merkezden aldığı emirler doğrultusunda güneye doğru bir intikal gerçekleştirmeye başlamıştı. Düşmanı hakim olduğu bölgeye çekip oyalayan Jackson, Kuzey kurmaylarının yanlış kararlarını da istismar ederek nihayet 1. Winchester Muharebesi'nde düşmana ciddi bir darbe vurmayı, dağınık Kuzey birliklerinin yarattığı avantajla bölgesel ve anlık bir üstünlük sağlamayı başarmıştı. Sağ ve arka cenahının Jackson tarafından tehdit edildiğini fark eden Banks, geri çekilme kararı almış, ancak bu çekilme esnasında sürekli taciz edilmiş, nihayet kolordusunun tamamen çevrilip bozulmasını engellemek için bir kısım birlikleriyle Winchester civarında oyalama direnişi yapmak zorunda kalmış ve Jackson'un hızlı, cüretkar operasyonu sonucunda yenilmiş ve vadiden çekilmişti.

Kuzeyde bunlar olurken, daha güneyde Kuzey Genelkurmay Başkanı ve Kuzey'in en önemli askeri unsuru olan Potomac Ordusu komutanı görevlerini aynı anda yürüten George McClellan, devasa bir orduyla Richmond'a yürüyerek savaşı bitirmek istiyordu. 130.000 asker, 15.000 at ve 44 parça top, deniz yoluyla James ve York ırmaklarının (ve haliçlerinin) teşkil

ettiği yarımada çıkartılacak⁵, Potomac Irmağı'nı geçen kuzey güçlerinin de desteğiyle Richmond'u kısıp alacak ve zayıf Güney güçlerini yok edip Richmond'u işgal ederek Güney'in dağılmasını sağlayacaktı. Bu operasyon Yarımada Harekati olarak bilinir, Güney'in efsanevi komutanı Lee, bu hareket kapsamında parlayacaktır.

Stonewall Jackson'un daha kuzeyde Shenandoah vadisinde Kuzey güçlerini durdurması ve kısıp hamlesini engellemesi, McClellan'ın planlarını değiştirse de, Potomac Ordusu'nun karşısında Joseph Johnston'un sayıca dezavantajlı ve geniş bir bölgeyi tutması gereken Kuzey Virginia Ordusu vardı – McClellan bu riski alarak, ekseriyetle temkinli olmasıyla meşhur kariyerinin en cüretkar çıkarmasını Fort Monroe'da yaptı.

34 Bu dönemde Güney'in Kuzey Virginia Ordusu'na komuta eden Joseph Johnston, mevkidaşı McClellan'ın temkinliliğine mukabil statik bir savunma stratejisi benimsedi. Esasen bölgedeki ırmaklar ve lojistiğin çoğunluğunun deniz yoluyla yapılması gerekliliği nedeniyle ciddi bir tehlike altında olan Kuzey Potomac Ordusu, Johnston'un temkinli yaklaşımı ve kısmen bölgedeki ırmakların oluşturduğu derin ve geniş haliçlerin Kuzey Donanması'nın karanın içlerine ateş desteği verebilmesini sağlaması nedeniyle, yarımadanın güneybatısını tamamen ele geçirip bölgeye yerleşebildi. Kısa çatışmalar sonrasında Potomac Ordusu Richmond'un birkaç mil uzağına gelmiş ve Konfederasyon başkentinin düşme ihtimali ciddileşmişti.

Chikahominy ve James Irmaklarını doğal mevzi olarak kullanan Johnston, Richmond mücavir alanında sabit savunma yaparak sayıca üstün Kuzey güçlerini püskürtebileceğini ve bu sayede düşmanın hemen yarısına tekabül eden ordusunun büyük bir kısmını operasyonel halde tutabileceğini hesap ediyordu.

5 https://www.encyclopediavirginia.org/Peninsula_Campaign
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

Potomac Ordusu Chikahominy ve James Irmakları arasında kalan, Richmond'un güneybatı cephesine eriştiğinde, nehirlerin taşması ve yağışlar sonucu iki Kuzey kolordusu ordunun kalanından tecrit edilmişler ve müstahkem mevziler inşa etmeye başlamışlardı. Geçici bir avantaj yakalayan Johnston, iki kolorduyu püskürtmek için saldırı emri verdi – Kuzey yakın bir zamanda Chickahominy Irmağı'nı geçip iki kolorduyu destekleyemeyecekti.

Seven Pines olarak bilinen bu muharebede Kuzey unsurları yaklaşık 30.000, Güney'in harekate katılan unsurları ise yaklaşık 35.000 kişiye ulaşıyordu. Kuzey'in 5000 ölü ve yaralıya karşılık, 6000 ölü ve yaralı veren Güney, McClellan'ın planlarını yeniden bozmuş, Kuzey ilerleyişini durdurmuş ancak düşmanı bulunduğu mevkinden sökmemişti. Kaderin bir cilvesi olarak Johnston bu muharebede yaralanmış, bir süre görev yapamaz hale gelmişti.

Bu, savaşın en büyük dönüm noktalarından birini teşkil etmiş, kimi teorisyenlere göre savaşın uzamasının en önemli nedenlerinden biri olan Robert E. Lee'nin Kuzey Virginia Ordusu'nun komutasını ele alışı, bu muharebeden sonra gerçekleşmişti.

Ordunun komutasını ele alan Lee, sabit savunma stratejisinin yeni desteklerle güçlendirilecek Kuzey'in Potomac Ordusu'nun nihai olarak Güney savunmalarını yıpratıp, gedik açarak Richmond'u düşürmesiyle sonuçlanacağını görmüştü. Bu yüzden çok geçmeden kuzey yönünde, ciddi bir gedik açılırsa McClellan'ın yarımadaada konuşlu ordusunun Kuzey merkeziyle kara bağlantısını kesebilecek bir hareket tasarlamaya başladı. Bu hareket boyunca yapılan bir dizi muharebe, Yedi Gün Muharebeleri olarak bilinir.

McClellan'ın astı John Porter'ın tuttuğu Potomac Ordusu'nun sağ cenahı, Lee'nin stratejik hedefinin merkezindeydi. Savaş boyunca yaptığı keşif faaliyetleriyle adından sıkça söz ettirecek

olan, Lee'nin en güvendiği "gözü kulağı" süvari komutanı J. E. B. Stuart, Porter'ın sağ tarafının tamamen savunmasız olduğuna dair bir rapor getirince⁶, uzun bir zaman boyunca hücum stratejileriyle Güney'in özgüvenini perçinleyecek Lee'nin zafer serisi adım adım başladı.

Bir dizi çatışmadan sonra iki güç, Gaines' Mill'de karşı karşıya geldi. Lee güçleriyle Porter'a güneybatı istikametinden yüklenecek, Vadi Harekatı'nı başarıyla sonuçlandıran Jackson'un güçleri kuzeybatıdan destek vererek Porter'ı söküp atacak, McClellan'ı zor durumda bırakacaktı.

Stonewall Jackson'un Porter'ı sağdan ve arkadan çevreleme harekatı yanlış intikaller ve gecikmeler sebebiyle sorunlu yürüse de, 55.000 kişilik Güney ordusu Porter komutasındaki 35.000 kişilik Potomac Ordusu sağ cenahını çökertmeyi başardı. Porter başlarda düzensiz olsa da daha sonra sıralı oyalama operasyonlarıyla düzenli şekilde geri çekilmeyi başarıyor, verilen 7000 kayıp neticesinde McClellan ordusunun hattını Richmond'a daha yakın olan Chikahominy Irmağı'ndan uzağa çekiyordu. McClellan'ın ordusu bozulmamıştı, ancak Richmond üzerindeki baskı hafiflemiş, McClellan'ın meşhur temkini de Kuzey'i taktik olarak zor durumda bırakmıştı. Lee, Gaines' Mill muharebesinden sonra, nüfus dezavantajını muharebe sahasındaki anlık ve coğrafi konsantrasyon sayesinde telafi etme taktiğini sık sık yineleyecekti – ta ki ilerleyen dönemdeki Gettysburg Muharebesi'nde talihi dönene dek.

Lee'nin çekilen Kuzey güçlerini takibi, McClellan'ı Güney ordusunun daha kalabalık olduğuna inandırmıştı, coğrafi koşulların Kuzey lehine olduğu bir bölgeye dek çekilen McClellan, Richmond'un güneybatısındaki Malvern Tepesi ve James Irmağı'nda konuşlandı.

Karşılıklı topçu ateşiyle başlayan muharebe, Güney ordusunun karışan emirler ve geciken intikaller nedeniyle koordinasyonsuz biçimde hakim müstahkem mevzilere art arda saldırması ve başarısız olmasıyla sonuçlandı. Bu defa Kuzey konumunu muhafaza edebilmiş, Lee'nin güçleri püskürtülmüştü.

Yedi gün muharebelerinin sonuncusu olan Malvern Hill her ne kadar Kuzey zaferi olarak sonuçlansa da, üstelik bu yedi günde 16.000 Kuzey kaybına karşılık 21.000 Güneyli kaybı⁷ Güney güçlerini yıpratırsa da, sonuç Güney lehine olmuştu. Bunda McClellan'ın Güney güçlerinin kendisinden kat be kat güçlü olduğuna dair yanılgısı büyük rol oynamıştır. McClellan, Güney'e bir daha saldırmasını isteyen başkan Lincoln'den en az 50.000 kişilik takviye kuvvet istiyordu⁸, McClellan'ın özellikle Lee'nin saldırgan hamlelerinden ötürü Güney güçlerini kendisinin iki katı, en az 200.000 kişilik bir güç olarak görme yanılgısına düştüğü söylenegeler. McClellan, James Irmağı'nda Harrison Landing'e çekilmiş, Kuzey Donanması'nın güvenliğine sığınmış ve yarımadaı terk etme planları yapmaya başlamıştı. Lee ise, Jackson'un tavsiyelerinin aksine, tam olarak yaklaşık bir asır sonra Hitler'in Dunkirk'te yaptığı gibi, yıpranmış muharip güçler ve lojistik kaygılar nedeniyle McClellan'ı takip etmemişti. Temmuz sonunda Lincoln'ün talimatıyla Potomac Ordusu yarımadadan çekildi.

Bu hareketin neticelerinin en önemlisi, verdiği kayıplar ve ordu kademelerindeki beceriksizliklere rağmen Lee'nin bir kahraman olarak Güney'in birleştirici gücüne dönüşmesi ve Güney kamuoyunda Kuzey'in siyasi propagandayla kazanım elde etme ihtimalinin büsbütün ortadan kaldırılması oldu. Güney kimliği, asil bir beyefendi, dinibütün bir Hristiyan ve cesur, agresif bir komutan olarak görülen Lee'nin şahsında "milletleşme"

7 Bkz. The Cambridge History of the American Civil War, Cilt I, sf. 90

8 AGE, sf. 92

sürecine giriyordu – bugün dahi “Amerikan Milleti” içindeki ayrıksı Güney kimliğinin başat ikonu Lee’dir.

Özgüven kazanan ve Lee etrafında “Güneyli” kimliğini örgülemeye başlayan Konfederasyon’un halet-i ruhiyesi, Lee’yi bu defa taarruza geçmek hususunda yüreklendirmişti. 2. Bull Run yahut 2. Manassas muharebesi bu yeni hareketin dönüm noktasını teşkil ettiği için, bu hamleye Manassas Harekatı adını vereceğiz.

Komutanlığı hala taze olan Lee, üstlendiği bu işlevin bilinciyleymişçesine hareket ederek, Güney’e moral aşılacak istiyordu. Kuzeyli General John Pope komutasındaki Virginia Ordusu⁹, halihazırda Güney topraklarına sarkma ve taciz operasyonları yöneten Nathaniel Banks’ın unsurlarının yanında, merkezden gönderilen tümenler ile desteklenerek 1862 Haziran’ında kurulmuştu. Sonraları McClellan’ın Potomac Ordusu unsurları da bu yeni ordu düzenlemesinin emrine verilecekti. Temkinli McClellan’ın yerine, Washington’daki şahinleşen havayla uyumlu biçimde, daha cesur ve ideolojik olarak daha “kölelik karşıtı” görülen John Pope’un görevlendirilmesinin arkasındaki halet-i ruhiyeyi, en iyi şekilde Pope’un şu sözleri özetler:

Savaş tahrip ve ölüm demektir. Ne insanlık, ne bilgelik onu başka bir teori üzerine oturtabilir.¹⁰

Lee, oldukça sert ve cesur hamleler yapan Pope’u karşılamak için ilk olarak Stonewall Jackson komutasındaki birliklerini kuzeye sevk etti. Nathaniel Banks ile Stonewall Jackson yeniden karşı karşıya geliyorlar, Cedar Mountain muharebesi olarak

9 Buradaki Virginia Ordusu, Kuzey (Federasyon) ordusudur. Lee’nin Kuzey Virginia Ordusu ile karşıtılmamalıdır.

10 Fitz John Porter to Manton Marble, May 21, 1862, Manton Marble Papers, Library of Congress kaynağından alıntılan John Hennesy, The Cambridge History of the American Civil War, Cilt I, Sf. 122.

bilinen çatışmada Stonewall kuzey hücumunu göğüsliyordu. Güney birlikleri muharebenin başında yıpransalar ve hatta Tuğgeneral Charles Winder ölümcül bir yara alarak saf dışı kalsa da, kuzey hücumunu durdurmayı başardılar ve kendilerinin neredeyse iki katı kayıp vermelerini (~1500 ölü ve yaralıya karşılık ~2500 kayıp) sağlayarak püskürttüler. Stonewall, kısa bir takipten sonra birliklerini hakim bir mevzie konuşlandırarak tahkim etti. Pope'a bağlı tümen komutanları, engebeli arazide yeni bir saldırıyı göze alamadılar.

İlk çatışmalardan sonra iki komutan da Virginia'nın kuzeyinde bir yay çizen savaş hattına birliklerini kaydırarak kısa süreli taciz ve baskın muharebelerine giriştiler. Pope'un hızlı ve sert olmasını umduğu işgal yavaşlatılmış, Kuzey'in Güney ikmal hatlarını, özellikle gıda nakil hatlarını büsbütün kontrol etmesi önlenmişti. Bir dizi çatışmadan sonra iki ordu İkinci Manassas muharebesinde karşı karşıya geldiler.

Stonewall Jackson'un güçleri Pope kuvvetlerinin sağına intikal ederken Pope'un bu tehlikenin farkına varmayışı, Jackson'un daha kuzeydeki Shenandoah Vadisi'ne çekildiğini zannetmesine bağlanır. General James Longstreet komutasındaki Güney kuvvetleri Jackson'un güneyinden intikaline başlarken, Jackson Pope'un hareketsizliğini fırsat olarak görüp ilk baskın hamlelerini yaptı. Jackson püskürtülse de, Longstreet'in ulaşmasıyla stratejik avantaj Güney'e geçecekti. Püskürtülen Jackson, daha kuzeydeki bir sırta çekilerek istihkam kurmaya başladı. Jackson'un sayıca azlığının yeni farkına varan Pope, Jackson komutasındaki unsurları büsbütün imha etmeyi umarak geniş çaplı bir hücum hareketi başlattı. Jackson'un unsurları yer şekillerinin yarattığı avantajla direnir ve özellikle Güney topçusu saldıran Kuzey birliklerine ciddi zayıt verdirirken, Longstreet'in 25.000 kişilik kuvvetinin savaş sahasına ulaşması büyük bir değişim yarattı. Jackson'un sağ kanadını destekleyen Longstreet, bir anda

Kuzey ordusunun sol kanadını bozguna uğratmayı başardı, muharebenin devamında Kuzeyliler ciddi bir bozgunla, düzensiz geri çekilişle sahayı terk ediyorlardı.

Bu son hareket, tam bir kısıkaç andırıyordu; Jackson'un kuzeydoğu-güneybatı yönündeki hattının uç kısmından dar bir açıyla Longstreet'in kuzeybatı-güneydoğu yönündeki hattı başlıyor, Kuzey güçlerini müthiş bir taktik dezavantaja mahrum ediyordu. Lee, ordusunu bölerek bir kumar oynamış, ancak Jackson'un yeterli zaman kazanması ve Longstreet'in doğru zamanda, fark edilmeden gerçekleştirilen intikaliyle büyük bir kazanım elde etmişti. 30 Ağustos akşam saatlerinde Kuzey ordusu düzensiz geri çekiliyor, Güney süvarisinin çevirme ve imha hamlelerinin Kuzey süvarisi tarafından başarıyla savuşturulması, tugay düzeyinde birliklerin tamamen kaybedilmesini ancak engelleyebiliyordu.

40

Muharebe bittiğinde, Güney'in 7000 civarındaki ölü ve yaralılarına karşılık, Kuzey'in 14.000 civarı kaybı vardı. Pope, McClellan'a nazaran farklı bir yöntem izlemişse de başarılı olamamış, ilk büyük yenilgisini tadarak çekilmek zorunda kalmıştı. Pope ordusunu düzenli ricatla toparlamaya çalışırken, Lee Jackson'u ve süvari komutanı J.E.B. Stuart'ı bir kez daha çevirme hareketi yapmak üzere Pope'un sağ cenahının arkasına sarkmaya yönlendirdi. Pope çok geç de olsa bu hareketi fark ederek ordusunun mevzilerini uygun şekilde tanzim ve tahkim ederek karşılık verdi; bu baskın hareketinde Kuzey yine kayıplar verse de Virginia Ordusu nihayet güvenli bir mevzie çekilerek toparlandı.

Fakat Lee durmak niyetinde değildi. Birkaç günlük istirahat ve toparlanmadan sonra, kuvvetlerini Maryland'e sevk etmek niyetini Konfederasyon Başkanı Jefferson Davis'e bildirdi. Bu, savaşın başlangıcından beri en önemli dönüm noktalarından birini teşkil ediyordu; Güney artık taktik taarruzlar dışında

stratejik savunmayı bırakıyor, Konfederasyon'a katılmayan "sınır eyaletler"i'n sınırlarını ihlal ederek taarruza geçiyordu.

Lee bu harekatta daha önce oldukça iyi sonuçlar elde eden ordusunu bölme taktiğini yeniden kullandı. Ancak bu defa Kuzey unsurları bu planları ele geçirmiş ve Lee'nin inisiyatifini bloke etmişlerdi. Potomac Irmağı boyunca kuzeye, Maryland içlerine yayılmaya çalışan Lee için, Harper's Ferry ve Sharpsburg iki önemli stratejik hedefti. Buralar alındıktan sonra ordusunun sol kanadı güneydeki Washington üzerine kapanacak, Kuzey'in merkezi imha edilerek barışa zorlanacaktı.

Potomac ve Shenandoah ırmaklarının kesişimine kurulmuş, demir ve su yollarını kontrol eden stratejik bir şehir olan Harper's Ferry, Lee'nin ilk hedefiydi. Jackson bu defa ciddi bir gücü komuta ederek çevirme hareketi yapacaktı. İlk hareketi Chantilly'de geciktirilen Jackson, askerlerinin dinlenmesi ve toparlanması gerektiğini fark etmişti, çevirme hareketına karşı Pope'un kısıtlı tedbirleri hareketin seyrini değiştiremeye de Kuzey'in topyekun imhasını bir nebze engellemiştir.

12 Eylül'de General Pope görevden alınırken, Stonewall Jackson ve A.P. Hill komutasındaki Güney birlikleri stratejik hedef Harper's Ferry'ye ulaştılar. Jackson en büyük zaferlerinden birini bu şehir kuşatmasında kazandı, 15 Eylül geldiğinde kuşatılan ve Güney'in topçu üstünlüğüyle istihkamları düzenli olarak ateş altına alınan şehir garnizonu yaklaşık 13.000 askerle teslim oluyordu. Pope'un görevden alınması ve ordusunun dağınık şekilde McClellan'ın unsurlarına dahil edilmek üzere sevk edilmesiyle Lee, Harper's Ferry'nin de ele geçirilmesine güvenerek büyük Maryland hareketini uygulamaya koymuştu.

Bu büyük hareket, McClellan'ın ordusunu imha etmeyi ve savaşı büsbütün Kuzey topraklarına taşımayı amaçlıyordu. Lee'nin ordusunun büyüklüğü sayıca az olsa da, az sayıda askerle

kazanan zaferler Güney ordusuna moral vermişti. Fakat yine bu harekatta Lee ordusunu bölme taktığının ilk olumsuz sonuçlarını görecekti: Yaklaşık 25.000 kişilik bir kuvvet, Harper's Ferry'de bulunuyor, Maryland hareketına katılmaları gecikiyordu. Bu gecikmenin olumsuz etkileri, McClellan'ın çevirme hareketına karşı Boonsboro Geçidi'nde Daniel Hill komutasındaki Güney birliklerinin uzun süre direnmesiyle bir nebze giderilmiştir. Bu geçitteki çatışmalar sonucunda Güney yenilgiye uğrayıp çekilse de, McClellan da ordusunu toparlamak zorunda kalmış, bu gecikme sebebiyle Lee dağınık unsurlarının bir kısmını yeniden bir araya getirebilmiştir.

42

Maryland'i işgal eden Güney kuvvetlerine mukabele amaçlı hareketını başlatan McClellan ile Lee'nin kuvvetleri nihayet 17 Eylül'de Maryland Eyaleti'nin Sharpsburg kenti yakınlarında, Antietam deresi mücavirinde karşı karşıya geldiler. Lee stratejik olarak saldırıda olsa da, bu muharebe anında kendisini taktik savunmada bulmuştu, Maryland içlerine yaptığı sarkma hareketi McClellan tarafından takip edilmiş, çok etkili olmasa da karşı tedbirlerle açık çatışmaya zorlanmıştı. Boonsboro muharebelerinde moral kazanan Kuzeyli unsurlar sayıca kalabalık olmalarının özgüveniyle Lee'yi imha için saldırma kararı almışlardı. McClellan'ın en az 85.000 kişilik kuvvetlerine karşı Lee'nin komutası altındaki asker sayısı 40.000'i aşamıyordu. ¹¹ Fakat bu anda McClellan'ın Lee'nin kuvvetlerinin sayısının yaklaşık iki katı olduğunu düşünüyor olması dikkat çekicidir. ¹²

McClellan kuvvetlerinin kuzeyden Lee kuvvetlerinin soluna yaptığı hücumla başlayan muharebe, Antietam üzerindeki köprülere yapılan hücumlarla devam etti. Güney kuvvetleri bir süre direnmeyi başarsalar da sayıca üstün Kuzey kuvvetleri tarafından mevzilerinden söküldüler. 2 gün süren muharebe

11 The Civil War: A Narrative: Volume 1: Fort Sumter to Perryville, Shelby Foote, syf. 1446 ve 1451.

12 AGE, syf. 1445

sonunda iki taraftan toplam 23.000 kayıpla Antietam muharebesi Amerikan tarihinde, Amerikan topraklarında yapılan en kanlı savaş olma özelliğini halen korumaktadır.

McClellan'ın meşhur ve artık kronik bir hastalık gibi görülmeye başlanan temkinliliği ve Güney kuvvetlerini hala olduğunun iki katı kalabalık zannedişi, bu muharebe sonunda Güney ordusunun tamamen dağıtılmasını engellemiştir. Lee savaş alanından çekilse de ordusunun düzenini muhafaza edebilmiş, ancak Maryland hareketini bitirmek zorunda kalmıştır. McClellan ise bu esnada ordusunu toparlamaya çalışmış, hatta mühimmat ve takviye kuvvet beklemiştir. Washington'daki askeri ve siyasi mercilerden defaatle gelen takip ve imha direktiflerine direnen McClellan, sonunda Lincoln tarafından görevden alınacak, ilginç sakal tarzıyla "*sideburns*" (uzun favori) stiline isim babalığı eden General Ambrose Burnside, Potomac Ordusu'nun başına atanacaktır.

Antietam'da kazanılan zafer büsbütün meyvesiz değildi. Lee'nin Kuzey topraklarına düzenlediği ilk hareketin kesin olarak engellenmesiyle Lincoln, Azatlık Beyannamesi'nin taslağını görüşmek üzere kabinesini 22 Eylül'de topladı ve taslak beyannameyi ilan etti. 1 Ocak'ta yürürlüğe girecek beyanname, Güney topraklarındaki köleleri özgürleştiriyor ve siyahilerin askere alınabilmesinin yolunu açıyordu. Beyanname her yönüyle etkili olması beklenen bir siyasi hamleydi, savaşın "kölelik" meselesi üzerine oturmasını sağlayarak diğer ülkeler nezdinde Güney'in -haklı olarak- kölelik taraftarı, çağdışı bir grup olarak konumlandırılmasını temin ederken, Güney topraklarında yaşayan kölelerin huzursuzluk çıkarmasını amaçlıyordu.¹³¹⁴

13 <https://www.archives.gov/exhibits/featured-documents/emancipation-proclamation>

14 Kaynaklar bu beyannameden sonra Güney'den Kuzey'e devam eden zenci göçünün arttığını belirtse de net bir istatistik bulamadık. Fakat savaşın sonuna kadar Kuzey'de zenci nüfusun ve eş zamanlı olarak zenci asker sayısının arttığı kesindir. Ayrıca bkz. The Emancipation Proclamation: The Decision and the Writing, John Hope Franklin, The Best American History Essays on Lincoln

Göreve yeni atanan Burnside üzerinde Kuzey'e yeniden taarruz görüntüsünü hakim kılma baskısı vardı. Bu maksatla Potomac Ordusu'nu Virginia'ya sevk etmeye başlayan Burnside, Rappahannock Irmağı üzerinde önemli bir liman olan Fredericksburg'u ele geçirerek Güney'e karşı yeni bir üs haline getirmek istiyordu. Güney başkenti Richmond'a yaklaşık 90 km mesafedeki Fredericksburg ele geçtiğinde, yer şekillerinin epey elverişli olduğu bir sahada güneye doğru yapılacak bir hareket Richmond savunmasını oldukça zora sokacaktı.

Rappahannock Irmağı'nı geçerken zorlanan Kuzey birlikleri sürpriz avantajını da kaybetmişlerdi. Güney kurmay heyeti durumu değerlendirerek savunma hattını ırmakta ya da şehirde kurmaktan vazgeçerek şehrin batısı ve güney batısındaki tepelere taşıma kararı aldılar. Bu kararın isabetliliği, savaşın sonucunda kendini gösterecekti. Şehiriçinde keskin nişancılarla gerilla savaşı örneği sergileyen güneyliler, Burnside'in unsurlarını yıpratmaya ve geciktirmeye devam ettiler.

Şehrin uzun süren ve savaştaki asker ruh halinin aynı "milli kimlik", din ve dili paylaşan insanlara dahi nasıl zulmedebileceğini gösteren yağması akabinde Kuzey birlikleri saldırıya geçtiler. Sayıca kalabalık olsalar da kuzeyliler iyi tahkim edilmiş mevzilere defaatle cepheden saldırmışlar ve her defasında bozularak püskürtülmüşlerdi. Güney'in Marye Tepelerindeki istihkamı, topçu ateşi altında düz ve bataklık arazide ilerlemek zorunda bırakılan kuzeylilerin insan seli karşısında tutunmayı başarmıştı. Bu bölgede Güney ve Kuzey kayıpları arasındaki 1'e 8'lik oran dikkate şayandır.¹⁵ Antietam Amerikan tarihinin en kanlı savaşı olsa da, Fredericksburg bütün harp tarihinin en kötü yönetilmiş taarruz savaşlarından birisi olmaya adaydır. Elverişsiz arazide düşman ateşine karşı savunmasız halde önce intikal, sonra taarruz düzenlemesi beklenen Kuzey askerlerinin

hafızasında Fredericksburg öyle bir yer etmiştir ki, Gettysburg muharebesinde bu defa Güneyliler tarafından gerçekleştirilen, daha küçük ölçekte olsa da benzer şekilde akıldışı kabul edilebilecek Pickett hücumu esnasında Kuzeyli askerler “Fredericksburg! Fredericksburg!” diyerek bağırılmışlardır.¹⁶ 15 Aralık’ta muharebe bittiğinde 15.000’e yaklaşan kaybıyla Burnside geri çekiliyor, üçte bir oranında kayıp veren Güney ordusunun morali yeniden yükseliyor ve Lee yeniden taarruza geçmek için gerekli atmosferi yakalıyordu.

Fredericksburg muharebesinin askeri etkilerinden çok siyasi ve moral etkilerinin belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Kuzeyde yeni atanan Burnside ve tercihin sahibi Lincoln üzerine baskı artıyor, Kuzey birlikleri güneylilere “ders vermek” için daha gözükkara taarruz planlarına zorlanıyordu; Güney’de ise Lee’ye duyulan inanç artıyor, hemen her zaman sayıca az olsalar da “daha yiğit ve daha akıllı” olduklarına inanmaya başlayan güneyliler moral kazanıyorlardı. Bu vaziyetin etkileri 1863’ün hemen başında kendini gösterecektir.

Doğu Harekat Sahası - 1863

1863 Ocak ayının ilk günlerinde, halihazırda tattığı ağır yenilginin lekesini temizlemeye kararlı olan Burnside, “Çamur İntikali” adıyla meşhur olan yeni planını uygulamaya koydu. Ancak hem kendi komuta zincirindeki itaatsizlikler, hem elverişsiz hava şartları nedeniyle Rappahannock’u aşarak yapılacak yeni bir taarruz hareketi, başarısız intikaller ve karmaşayla sonuçlandı – bu Washington’da beceriksizlik manzarası çizmiş ve Burnside’in rakibi generallerin Lincoln’le yaptığı görüşmeler de bunu pekiştirmişti. 26 Ocak’ta, daha evvel McClellan’ın yerine gelmesi düşünülmüş olan General Joseph Hooker nihayet Burnside’in yerine göreve atandı.

Ağır kış şartları nedeniyle Şubat ve Mart ayları boyunca iki taraf da büyük oranda hareketsiz kalmışlar, eksiklerini ikmal ederlerken yeni planlar kurgulamaya koyulmuşlardı. Hooker, Lee'nin sayıca epey az olan, üstelik farklı birlikleri mücavir ve önemsiz alanlarda intikal ve stratejik el koyma hareketlarına gönderilmiş ordusunu yok etmeye, kendinden önceki iki genel komutan gibi, kararlıydı. Nisan itibarıyla tabiat şartlarının elverişli hale gelmesiyle iki ordu da yeniden pozisyon almaya başlamıştı.

Nisan sonunda Hooker ordusunu Rappahannock üzerinden geçirmiş ve Fredericksburg'un birkaç kilometre batısındaki Chancellorsville mezrasına erişmişti. Hooker'ın hareketına dair edindiği istihbaratla Lee, yeniden "geleneksel" taktiklerini kullanarak ordusunu ikiye böldü. Halihazırda sayısı azken ordusunu sürekli ikiye bölmesi, Lee'nin hem çağdaşları, hem günümüzün tarihçileri tarafından sürekli eleştirilmesine neden olmuştur.

Lee'nin ordusunun bir kısmı güney-doğu hattında, Fredericksburg ve güneyi boyunca Rappahannock Irmağı üzerinde Hooker'ın güçlerine karşı mevziini tutuyor, diğer kısmı kuzeyden ve kuzeybatıdan çevirme hareketi yapan asıl unsura karşı, Fredericksburg'dan batıya uzanan bir hat şeklinde mevzileniyordu. Çatışmalar 1 Mayıs'ta başladı.

Çevreleme hareketi yapan Kuzey unsurları ilerleme kaydetmeler de Hooker nedeni belirlenemeyen bir şekilde saldırıyı durdurarak kısmi geri çekilme emri verdi. Lee'nin karşı-taarruza geçeceğini beklediği iddiası, McClellan'ın karşı tarafı daha kalabalık sanmak yanılgısına düştüğünü akla getirebilirse de, Hooker'ın askeri istihbaratının daha güçlü olduğu hususunda tarihçiler hemfikirdir. ¹⁷

17 <https://encyclopediavirginia.org/entries/chancellorsville-campaign/>
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Lee Hooker'ın müstahkem mevzilerine cepheden bir karşıtaarruza girmede, ancak yeniden, halihazırda ikiye bölmüş olduğu ordusunu ikiye bölerek, büyük kısmını Jackson komutasında Hooker'ın sağından bir çevirme hareketına gönderdi. Bu anda Hooker'ın ani bir hareket düzenlemesi, Lee'nin merkezde yalnızca 13.000 kişiyle 70.000 kişilik bir kuvvet karşısına çıkması demekti.

Jackson'un hareketi ilk hedeflerine başarıyla ulaştı, Hooker'ın sağ kanadını yeniden düzenlemesi gerekiyordu ve Jackson sayıca azlığına rağmen baskıyı arttırıyordu. Fakat bu esnada, keşfe çıkan Jackson ve maiyeti geri dönüşlerinde kendi saflarınca düşman sanılarak vuruldular. Yaralanan Jackson birkaç gün sonra hayatını kaybetti. Jackson'un hamlesinin devamı bu yüzden gelemedi.

Hooker'ın kuzeydeki kuvvetleri bir ok başı gibi Chancellorsville çevresinde Güney ordusunun içinde kalmış, ancak sayıca avantajlarını muhafaza ediyorlardı. Hooker'ın güney yönündeki taarruzlarının püskürtülmesi ve ihtiyat kuvvetleriyle desteklenen Lee'nin karşı saldırıları sonucu Potomac ordusu Chancellorsville mevzilerinden sökülerek geri çekildi. 6 Mayıs'ta Hooker "tartışmalı" bir komutan olarak itibarı zedelenmiş bir şekilde geri çekiliyor, Kuzey komuta kademesinde çeşitli komutanların yetenekleri tartışmaya açılıyordu. Güney cephesinde ise Jackson'un kaybı büyük bir moral darbeydi, yine de kazanılan zafer Lee ve kurmay heyetine -yeniden- cesaret aşıliyordu.

Savaş git gide tarihi dönüm noktasına yaklaşmaya başlamıştı. Kuzey içlerine sarkma hareketi durdurulan, savunmaya zorlanan ancak nihayet iki defa düşman güçlerini bozguna uğratmayı başaran Lee, ordusunu toparlayarak yeni bir sarkma hareketi başlattı. Bu defa Baltimore gibi önemli bir Kuzey şehrini ele geçirerek Kuzey nüfusunun savaşıma arzusunu baltalayacak bir zafer de kazanmak istiyordu. Güneyin uzun sürecek bir savaşı dayanma gücünün olmadığı ortaya çıkmıştı, hem asker temini,

hem mühimmat ve gıda tedariki oldukça zorlu koşullarda tatmin edici seviyelerin çok altında seyrediyordu.

Virginia, Tennessee ve North Carolina eyaletleri, Güney'in toplam askeri gücünün %40'ını, tarım üretiminin yarısını ve sanayi üretiminin yarısından fazlasını üstleniyordu. Bu Güney için bir stratejik kısıtlama anlamına geliyordu: Sınır bölgesindeki bu eyaletlerdeki orantısız teksif, özellikle Shenandoah Vadisi'ndeki tarım üretimi, Kuzey'in işgal operasyonlarının operasyonel kabiliyete büyük bir darbeye dönüşmesine neden oluyordu. Batı Harekat Sahası'nda her iki taraf için de stratejik derinlik daha genişti, ancak Doğu Harekat Sahası'nda Güney kaybettiği her kilometrekarede yalnızca toprak ve stratejik derinlik değil, sanayi ve tarım kapasitesini de kaybediyordu.¹⁸ Bu bakımdan Lee'nin savaşı sürekli Kuzey'e taşımak ve sürekli taarruz halinde bulunmak istemesi beklenmedik değildir; stratejik bir zorunluluktur.

48

Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus da, orduların yerleşiminin tabii olduğu üzere statik olmadığıdır. İki ordu da çatışmalar yokken birbirleri etrafında dans edercesine manevralar yapmışlar, bu manevralar sebebiyle elde tutulan yerleşim yerleri sürekli değişiklik göstermiştir. Birkaç ay önce Güney'in ele geçirdiğini söylediğimiz bir yerleşimin daha sonra çatışmasız bir şekilde Kuzey eline geçmesi, ya da tersi, bu bakımdan normaldir. Basitçe Pensilvanya'nın güneyi, Maryland'ın batısı ve Virginia'nın doğusu, çatışmaların yaşandığı bölgedir ve bu bölgedeki özellikle küçük yerleşimler sık sık el değiştirir.

Lee Maryland'ın batısındaki temas bölgesinden uzaklaşarak Culpeper yönüne bir hamleyle Washington'u kuzeyinden dolanmak ve kuşatmak istiyordu. Washington ele geçirilemese bile, zikredildiği üzere Baltimore gibi bir şehir ele geçirilecek,

kuşatılan Washington ve kazanılan zaferlerle Kuzey barışa zorlanacaktı. İlk hareketlerin başlamasıyla Hooker süvari birliklerini keşif amaçlı olarak bölgeye gönderdi. Ünlü süvari komutanı J. E. B. Stuart komutasındaki Güney süvarisi, Culpeper yakınında Brandy Station adlı küçük yerleşimde Hooker'ın keşif gücüyle karşı karşıya geldiler. Güney süvarisi büyük kayıplar verse de mevki tutmayı başardı, ancak Hooker'ın Lee'yi yakından takip ettiği de ortaya çıkmış oldu.¹⁹

Jackson'un ölümüyle ordunun örgütlenme yapısını değiştiren Lee, kuvvetlerini üç kolorduya dağıtmış, başlarına da J. Longstreet, R. Ewell ve A. P. Hill'i atamıştı. J. E. B. Stuart'ın süvari kuvvetleri bağımsız bir birim olarak hareket ediyordu. Üç kolordu ve bir süvari tümeniyle Pennsylvania içlerine sarkan Lee'nin kuvvetleri, Brandy Station'dan sonra bu defa Winchester'da Kuzey kuvvetleriyle karşılaştılar. Ewell komutasındaki ikinci kolordu, Winchester garnizonunu mağlup ederek kuzey yolunu büyük oranda açtı. Lee kuzeye ilerlerken, Hooker'ın takip eden unsurlarıyla küçük çaplı bir dizi çatışma yaşanıyor, öte yandan Stuart daha önceki hareketlerde olduğu gibi düşman unsurların etrafını dolaşarak ikmal yollarına baskınlar veriyordu. Bu takip esnasında Hooker, halefleri gibi Lee'nin cüretkarlığını sayıca fazla oluşuna bağlayarak merkezden takviye kuvvet gönderilmesini yahut görevden azledilmesini istedi. 28 Haziran'da 5. Kolordu komutanı George Meade Hooker'ın yerine Potomac Ordusu'nun komutanı olarak atandı.

30 Haziran'a gelindiğinde A. P. Hill komutasındaki Heth Tümeni unsurları, Gettysburg şehrinin yakınlarında süvari komutanı John Buford'un unsurları tarafından gözleniyor, Buford bu kuvvetlerin geçip gitmeyeceğine, daha kalabalık olarak geleceklerine ikna olarak Gettysburg'un kuzey batısındaki sırtlara askerlerini konuşlandırıyordu.

Gettysburg

İç Savaş'ın en ünlü muharebesi Gettysburg böyle başladı. Bu bir harp tarihi kitabı olmadığından Gettysburg muharebesini ince detaylarıyla incelemeyeceğiz. Ancak söylemek gerekir ki, muharebenin başlayış tarzı ilginçtir. İki ordu da beklediği ve planlamadığı şekilde bir savaşa tutuşmuştur. İki ordunun uzun süren karşılıklı manevra dansı, Heth kuvvetlerinin Buford kuvvetlerini yerinden söküp atmak istemesi ve bunda zaman kaybetmesi, akabinde iki tarafa da gelen takviye kuvvetler sebebiyle büyük bir meydan savaşına dönüşmüştür. Üç gün süren savaşın hemen her saatinde yeni unsurlar çatışma alanına ulaşmaya ve çatışmaya girmeye devam etmiştir.

50 Güney kuvvetleri, Kuzey unsurlarını kuzeyden, doğudan ve güneydoğudan zorladılar, ancak elverişli zemine daha önce konuşlanmayı başarmış olan Kuzey unsurları tarafından püskürtüldüler. Bu durumda Lee'nin özgüveninin sebep olduğu yanlış kararların payı olduğu kadar, Stuart'ın başka yerde oluşundan dolayı keşif görevini yerine getirememesinin ve Güney unsurlarının cepheye dağınık ve koordinasyonsuz şekilde ulaşmasının, nihayet Kuzey birliklerinin doğru kararlarla doğru mevzilere konuşlanmasının payı vardır. Muharebe esnasında büyük bir kumar oynayan Lee, muharebenin son gününde Kuzey merkezine büyük çaplı bir taarruz emretmiş ve Pickett Hücumu olarak hatırlanan bu taarruzda ciddi kayıplar vermiş, Pickett'in deyimiyle tümeni büsbütün yok edilmiştir. Daha sonraları Lee'den bir intikal emri aldığında Pickett'in "General, artık bir tümenim yok" dediği anlatılagelir.²⁰

Bu hücumun da başarısız olmasıyla Lee ilk büyük yenilgisini alıyor ve bundan sonra neredeyse sürekli olarak geri çekilmeyle dolu bir sürece giriyordu. Pickett hücumunda bir tugaya komuta

eden Lewis Armistead'ın kuvvetlerinin ulaştığı son nokta, Güney'in zafere en yakın olduğu ve geri döndüğü "med çizgisi" olarak hatırlanır. General Armistead bu hücum esnasında hayatını kaybedenlerden biridir.

Savaşın akabinde Meade, Kuzey ordusunda artık kronikleşmiş olduğu üzere, Lee'yi takip ve imha etmekten imtina etmiştir. Bir zafer kazanmış olsa da takip ve imhadaki gönülsüzlüğü itibarına büyük gölge düşürmüş ve Kongre önünde hesap vermeye zorlanmıştır.

Artan baskı sebebiyle Ekim, Kasım ve Aralık aylarında Virginia içlerine iki takip harekatı düzenlese de, Lee'nin yıpranmış ordusunun karşı-manevralarıyla inisiyatif üstünlüğünü kaybetmiş ve bir kazanım elde edemeden hareketlerini sonlandırmak zorunda kalmıştır.

Bu hareketlerle kapanan 1863 yılı, Güney'in talihinin döndüğü yıldır. Bu yıldan sonra, Kuzey'in savaş anlayışında ciddi bir değişiklik olacağı için, 1864 ve 1865 yıllarını başka bir başlıkta ele alacağız. Bir sonraki bölümde, 1862 ve 1863 yıllarında Batı Harekat Sahası'nda yaşananları göreceğiz.

51

Batı Harekat Sahası – 1862 ve 1863

Şehirleşmiş ve sanayileşmiş doğu eyaletlerinin aksine, Batı eyaletlerinin çoğu henüz yerleşime açılmış ve doğuya nazaran çok daha az gelişmiş bölgelerden müteşekkildi. Bu sahadaki savaş özellikle ilk etapta daha çok gerilla savaşı olarak sürmüş, en önemli mesele, Güney'i aşağı yukarı ortadan ikiye bölen ve çok önemli bir ticaret yolu olan Mississippi Irmağı'nın kontrolü olmuştur. Sonraları adından daha sık bahsedeceğimiz Ulysses Grant Kuzey birliklerini toparlayarak hazırlık yaparken, Sidney Johnston ve P. G. T. Beauregard komutasındaki Güney birlikleri saldırı hazırlıklarını tamamlıyorlardı.

Batı Harekat Sahası'nın ilk ciddi muharebesi, Pittsburg Landing'ya da Shiloh olarak bilinen, Tennessee Irmağı üzerindeki bir geçiş güzergahı üzerinde olmuştur.

Mississippi ve Tennessee Irmaklarının Güney için önemini bilen Grant ve Kuzey birlikleri, ilk olarak Fort Donelson ve Fort Henry tabyalarına saldırılar düzenleyerek önemli lojistik merkezlerini ele geçirdiler. Terfi alan Grant, Tennessee Ordusu komutanı olarak Pittsburg Landing'de Tennessee Irmağı'nı geçince, Güney'in mukabele etmekten başka şansı yoktu. ²¹ Yoğun ve iyi koordine edilmiş bir Güney saldırısıyla başlayan muharebe, Grant'ın ilk büyük ölçekli sınavıydı. Güneyliler Grant'ın birliklerini özellikle güney ve batı yönünden sıkıştırıyor, çoğu taze askerlerden müteşekkil kuzey unsurları bir bir geri çekiliyorlardı. Fakat savaşın ikinci gününde Grant ordusunu toparlamayı başarmış ve Pittsburg Landing'e saldıran Güneylileri püskürtmeyi başarmıştı. Bunda hızlı ve yoğun saldırılar gerçekleştiren Güney birliklerinin büyük oranda yıpranması ve kayıplar vermesinin de payı vardır. 7 Nisan akşamında Güney daha az kayıp vermiş olsa da yenilmiş ve komutan Sidney Johnston'u kayıp vermiş olarak çekiliyordu.

Savaş boyunca görüldüğü üzere, Kuzey'in özgürlükçü ve çoğulcu yapısı, savaşın seyrine sürekli olarak etki ediyordu. Siyasi çatışmalar birçok komutanın kariyerine mal oluyor yahut komutanlar bir diğerinin zarar görmesi için kasti hatalar yapıyorlardı. Bu entrikalı ortamdan Grant da nasibini almış, zafer kazanmasına rağmen, Batı Harekat Sahası'nın gördüğü en kanlı savaşta yanlış kararlar aldığı ve hatta sarhoş olduğu iddiasıyla eleştirilmişti. ²²

21 Confederate Generals in Western Theater, Cilt I, syf. 26

22 Grant'ın Shiloh'a dair detaylı değerlendirmeleri ve eleştirilere cevapları için bkz: Personal Memoirs of U. S. Grant, Bölüm 25

Shiloh sonrasında Grant bir dizi ufak çatışmayla birlikte Vicksburg Harekatı'nı başlattı. Bu hareket kapsamında Mississippi Irmağı üzerindeki en önemli Güney şehri ve müstahkem mevzii olan Vicksburg hedefe konuyordu. Bölgenin sayısız küçük dere ve bataklıklarla dolu yapısı sebebiyle çatışmalar küçük çaplı ve sürekli olarak gerçekleşiyordu. Grant'ın ve komutasındaki meşhur William Tecumseh Sherman'ın hareketleri ilk etapta başarısız olsa da, 4 Haziran 1863'te Vicksburg'un düşmesiyle sonuçlanan hareket, Güney'e ciddi bir darbe indirmiş, Doğu Harekat Sahası'nda Temmuz başında alınan Gettysburg yenilgisiyle birlikte artık Güney'in toparlanma şansı kalmamıştı.

Vicksburg'un düşmesiyle Grant'ın amacı Mississippi boyunca denize inerek Güney'i tam anlamıyla ikiye bölmektir. Bu maksadına 21 Aralık 1864'te Savannah limanına giren W. T. Sherman kuvvetleriyle ulaşacaktı.

Batı Harekat Sahası'nın geniş kapsamlı ve bir dizi küçük çatışmayı içeren hareketleri kapsamında iki önemli muharebesi, Chickamauga ve Missionary Ridge muharebeleridir. Mississippi bölgesinde Grant ileride adından oldukça söz ettirecek taktik ve stratejilerini geliştirirken, daha doğuda William Rosecranz komutasındaki Kuzey birlikleri Tennessee güneyini temizlemek ve Güney birliklerini Georgia içlerine itmek amacıyla 1863 yazında Chickamauga Harekatı'nı başlattılar. Tennessee Irmağı boyunca mevzilenmiş Braxton Bragg ve meşhur süvari komutanı Nathan B. Forrest komutasındaki Güney kuvvetleri, Rosecranz'ın birlikleriyle karşılıklı manevralardan sonra, Chickamauga deresi üzerinde karşı karşıya geldiler. General Bragg'ın sürekli manevra yapan unsurları ve Forrest süvarisinin çevreleme hareketleri Kuzey birliklerini yıpratmış ve topyekun saldırıya zorlamıştı. Nihayet Rosecranz unsurları saldırıya geçtiklerinde, yer şekillerini verimli kullanan ve sık sık çevreleme hamleleri yapan Bragg'ın kuvvetleri, 18-20 Eylül tarihlerinde iki tarafın

toplamda 30.000'den fazla kayıp verdiği muharebenin kazananı olmayı başardılar. Kuzey geri çekilirken Bragg'ın kuvvetleri takip ve imha hareketi gerçekleştiremediler ve Güney unsurlarının bir bölümü Doğu Harekat Sahası'na kaydırıldı. Chattanooga'ya çekilen Kuzey unsurları Bragg tarafından muhasaraya alındı.

Kuzey kurmay merkezinden gönderilen Hooker, Grant ve Sherman birlikleri, Rosecranz'ı muhasaradan kurtarmak üzere karşı saldırıya geçtiler. Sherman Bragg'ın birliklerini kuzey ve kuzeydoğudan sıkıştırırken, Hooker Bragg'ın sol kanadını Lookout Mountain çatışmasını kazanmak suretiyle tehdit ederek çevirmeye başlamıştı. Çekilerek Missionary Ridge denen sırtlarda mevzilenen Bragg kuvvetleri yer şekillerinin sağladığı avantajı kullanmışlardı. Fakat bu avantaj Bragg'ın aleyhine döndü, kuvvetlerini hiçbir ihtiyat unsuru bulundurmadan sırt boyunca dizdiği için, merkezinde ve sol kanadında yaşadığı yarılmalar neticesinde çekilmek zorunda kaldı.

54

Missionary Ridge muharebesi akabinde Kuzey'in Tennessee üzerindeki hakimiyeti perçinlenmiş, su yolları üzerindeki stratejik şehir Chattanooga Kuzey'in lojistik üssü olmuştu. ²³

Topyekun Savaş – 1864 ve 1865

Mart 1863'te Batı Harekat Sahası'nda gösterdiği başarılar ve agresif, "topyekun savaş" yanlısı tutumu üzerine Lincoln tarafından aranan kan olarak addedilip bütün Kuzey ordularının genel komutanlığına yükseltilen Grant, Batı Harekat Sahası'nın önemsiz bir subayıken Amerikan tarihinin en bilindik simalarından birine dönüşüyordu. Göreve gelmesiyle birlikte 1864 Overland Harekatı'nı başlatan Grant, çekilmekte olan Lee'yi Rapidan Irmağı'nı geçip Richmond'u tehdit ederek karşı saldırıya

zorladı. Grant'ın maksadı Lee'nin ordusunu muharip bir unsur olarak saf dışı bırakmaktı, Batı Harekat Sahası'nın başına geçen Sherman'ın eşzamanlı hareketleri Güney'i ekonomik ve moral açıdan çökertiyordu, Lee'nin ordusunun saf dışı bırakılması Richmond'u savunmasız bırakacak ve çok kısa süre içinde şehrin düşmesini sağlayacaktı.

Lee saldırıya zorlandığını ve sayıca neredeyse 2 kat üstün düşman karşısında çaresiz kalacağını görmüştü. Bu yüzden Grant'ın unsurları intikal halindeyken aşağı sarkan koluna Spotsylvania bölgesinde ani bir saldırı gerçekleştirdi. Wilderness Muharebesi olarak bilinen bu çatışmada ormanlık alan sayesinde topçu üstünlüğünün etkisi azalıyordu. Lee'nin kuvvetleri batıdan Hancock, Sedgwick ve Meade komutasındaki Kuzey unsurlarına saldırdılar. Muharebe iki tarafın da çekilmesiyle sonuçlansa da, Lee Grant'ın ordusuna neredeyse 2 kat fazla kayıp verdirmiş ve zaman kazanmıştı. Grant'ın hızlı bir zafer kazanma planı sonuçsuz kalıyordu.

Lee unsurlarını tahkim ederken, Grant birliklerini güney yönünde sevk etmeye devam ediyordu. Bu defa daha güneyde karşılaşan iki ordu yeniden çatıştılar, Güney mevziini muhafaza etse de, Spotsylvania muharebesinde ciddi kayıplar verdi. Yıpranan güney unsurlarına karşılık Grant intikali devam ettiriyordu. Grant'ın unsurları kuzeybatı-güneydoğu yönünde bir hat oluşturarak Richmond'u tehdit ediyor, Lee unsurları aynı hattı takip ederek yer şekilleri ve istihkamların izin verdiği ölçüde tahkimat yapıyorlardı. Bu süreçte Lee'nin son büyük zaferi kabul edilebilecek Cold Harbor muharebesi gerçekleşti. Toplamda 13 gün süren savaşın büyük bölümü siper savaşı ve topçu düellosu şeklinde gerçekleşse de, Güney istihkamlarına durmadan saldırıp püskürtülen Kuzeyliler Güney'in iki katından fazla kayıp verdiler.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, Amerikan İhtilali sonrasında gerçekleşen bağımsızlık savaşında George Washington nasıl taktik

açidan muharebelerde yenilse de stratejik açıdan amaçlarına ulaştıysa, benzeri Grant için geçerlidir. Grant'ın sayıca kalabalık ordusu Lee kuvvetlerinin iki katını aşıyordu, Lee'nin kayıplarını doldurma imkanı yoktu, Grant sürekli takviye kuvvetler alıyor, Güney'den kaçan zencileri askere alarak iki defa darbe vuruyordu: Bu köleler hem yeni asker sağlıyor, hem de Güney'in tarım üretimini işgücünden yoksun bırakarak baltalamış oluyorlardı. Cold Harbor'da Grant her ne kadar yenilmiş olsa da, Richmond savunması artık imkansızlaşmıştı.

Grant'ın daha güneye sarkan kuvvetleri, Richmond'u güneyden sarmaya başlamıştı. Bu durumu fark eden Lee, Richmond güneyinde Petersburg şehrinde mevzilendi. Dokuz ayı aşkın süre boyunca Richmond mücavir alanında ve özellikle Petersburg'da kuşatma savunması yapan Lee'nin kuvvetleri nihayet çekilmekararı aldılar. Aynı esnada Richmond'da bulunan Güney hükümeti de şehri boşaltma kararı aldı. Lee daha batıda yeni Güney birlikleriyle desteklenen bir savunma hattı kurmak istese de, Grant'ın baskısını durmadan artıran ve sayı farkını belli eden baskısına dayanamadı ve, 9 Nisan 1865'te Appomattox Adliye Binası'nda teslim antlaşmasını imzaladı. 30.000'e yaklaşan Güneyli asker bu antlaşmayla teslim oluyor, Güney'in en önemli ordusu tarihe karışüyordu.

Bu esnada Batı Harekat Sahası'nda Sherman en önemli modern topyekun savaş (total war) örneklerinden birini sergileyerek Mississippi havzasında Güney'in tarım, sanayi ve nakliye operasyonlarını da baltalayarak denize inmeye devam ediyor, ırmak yollarında Sherman tarafından, deniz yanında Kuzey donanması tarafından çevrelenen Güney'in savaşı sürdürme ihtimali ekonomik açıdan sıfırlanıyordu.

Özet

Amerikan İç Savaşı'nın muharebeleri elbette bunlardan ibaret değildir. Zikredilmeyen sayısız küçük çatışma ve birkaç büyük muharebe vardır. Ancak savaşın nasıl yürütüldüğünü anlamak için yukarıda zikredilen muharebelerin yeterli olacağına inanıyoruz. Batı Harekat Sahası'nda asıl mesele Mississippi'ye hakim olmaktır, Kuzey'in stratejisi ırmak boyunca aşağı inerek Güney'i ikiye bölmektir. Doğu Harekat Sahası'nda ise Güney için sınır hattına yakın üretim merkezlerini korumak ve bu yüzden savaş Kuzey topraklarına taşımak hayatidir. Kuzey için özellikle savaşın ortasından itibaren düşmanı yıpratarak savaş kapasitesini yok etmek başlıca hedeftir.

Tekrar ederek söylemek gerekirse bu bir harp tarihi yahut harp tahlili kitabı olmadığından muharebeleri detaylı olarak incelemedik. Ansiklopedik bilgilerin dışında özel tespitler paylaştığımızda kaynağın sayfa numarasını belirttik. Bunun dışındaki kaynaklar kitabın sonunda okuyucunun ilgisine sunulacaktır. Yine aynı sebepten ötürü kitabı haritalara boğmadık, okuyucunun herhangi bir ABD haritası üzerinde yapacağı bir inceleme, bu bölümde anlatılan yerleşimlerin birbirlerine göre konum ve mesafelerini anlaması için yeterli olacaktır.

Tarihler açısından okuyucunun aklında daha net bir tablo oluşturması için, bir sonraki bölüm tamamiyle kronoloji içerecektir. Akabinde İç Savaş'ın tesirleri ele alınacaktır.

Kronoloji

Kronoloji

1832: *Nullification Crisis* – South Carolina ve Federal Hükümet arasında vergi anlaşmazlığı. SC askeri direnişe hazırlanır.

1836: Virginia eyalete mahsus askeri okul açar. Diğer Güney eyaletleri takip eder.

1840'lar: Kölelik karşıtı STK'lar kurulur. Federal Hükümet'e sürekli kölelik karşıtı ya da taraftarı kanunlar çıkarması için baskı. Kölelik bir eyalet meselesi midir, federal yetki alanına girer mi tartışması.

1850'ler: Yeni eyaletler organize edilirken köleci-kölesiz dengesi gözetilir.

1856: Kanayan Kansas. Kölelik karşıtları ve taraftarları arasında çatışmalar.

1860: Abraham Lincoln kölelik karşıtı bir söylemle başkanlık seçimini kazanır.

1860: Eyaletler bir bir ayrılma kararı vermeye başlarlar.

12 Nisan 1861: Fort Sumter, ilk çatışma

19 Nisan 1861: Pratt Street Ayaklanması, ilk kan

3 Haziran 1861: Philippi Muharebesi

21 Temmuz 1861: Birinci Bull Run (Manassas)

22 Şubat 1861: Jefferson Davis Konfederasyon Başkanı seçilir.

Mart-Haziran 1862: Vadi Harekatı

9 Mart 1862: İki "ironclad" çelik gövdeli gemi arasındaki ilk savaş.

6 Nisan 1862: Shiloh Muharebesi (Pittsburg Landing)

25 Mayıs 1862: Birinci Winchester Muharebesi

31 Mayıs 1862: Seven Pines Muharebesi

25 Haziran 1862: Yedi Gün Savaşları

30 Ağustos 1862: İkinci Bull Run (Manassas)

17 Eylül 1862: Antietam Muharebesi (Sharpsburg)

13 Aralık 1862: Fredericksburg Muharebesi

1 Ocak 1863: Azatlık Beyannamesi

3 Mart 1863: Kurayla zorunlu askerlik (Kuzey)

1 Mayıs 1863: Chancellorsville Muharebesi

18 Mayıs 1863: Vicksburg Kuşatması

9 Haziran 1863: Brandy Station Çatışması

14 Haziran 1863: İkinci Winchester Muharebesi

1-3 Temmuz 1863: Gettysburg Muharebesi

4 Temmuz 1863: Vicksburg teslim olur

19-20 Eylül 1863: Chickamauga Muharebesi

Eylül-Kasım 1863: Chattanooga Muhasarası

23-25 Kasım 1863: Chattanooga Muharebesi

8 Aralık 1863: Lincoln Federasyon'a bağlılık yemini edenlerin affedileceğini duyurur.

17 Şubat 1864: İlk denizaltı saldırısı. Güney denizaltısı Kuzey gemisine saldırır.

2 Mart 1864: U. S. Grant Kuzey'in genel komutanı olur.

4-5 Mayıs 1864: Wilderness Muharebesi

8-21 Mayıs 1864: Spotsylvania Muharebesi

1-3 Haziran 1864: Cold Harbor Muharebesi

8 Haziran 1864: Lincoln yeniden aday.

15 Haziran 1864: Petersburg muhasarası başlar.

1 Eylül 1864: Atlanta düşer. Sherman artık denize ulaşmak üzeredir.

8 Kasım 1864: Lincoln ikinci kez seçilir.

16 Kasım 1864: Sherman'ın denize yürüyüşü başlar.

10 Aralık 1864: Georgia'da Savannah düşer. Sherman artık denize ulaşmıştır, Güney tam anlamıyla ikiye bölünmüş durumda.

1 Şubat 1865: Sherman doğuya yürümeye devam eder, Güney güçlerini süpürmeye başlar.

2 Nisan 1864: Petersburg düşer. Lee batıya çekilir. Konfederasyon Hükumeti Richmond'u boşaltır.

3 Nisan 1864: Konfederasyon başkenti Richmond düşer.

9 Nisan 1865: Lee, Grant'a teslim olur.

14 Nisan 1865: Lincoln suikaste uğrar.

26 Nisan 1865: Batı Harekat Sahası'ndaki Güney kuvvetleri, Joseph Johnston şahsında teslim olur. Dağınık unsurlar savaşa devam ederler.

M. Bahadırhan Dinçaslan

9 Mayıs 1865: Savaşı sürdüren Nathan Bedford Forrest birliğini dağıtır.

10 Mayıs 1865: Konfederasyon Başkanı Jefferson Davis yakalanır.

6 Kasım 1865: Son Güney unsuru teslim olur. Savaş biter.

20 Ağustos 1866: Başkanın savaşın bitişi ve nizamın sağlanması ilanı. Yeniden inşa dönemi başlar.

İç Savaşın Çıkarımlar

Amerikan İç Savaşı'na dair hiç bilgisi olmayan okurun en azından ana hatlarıyla savaşa aşina kılmayı amaçlayan bu uzun girizgahtan sonra, asıl meseleye giriş yapabiliriz. Bu kitabın -birçok askeri tarih uzmanının görüşleriyle paralel olarak ve onlardan beslenerek- iddiası, modern savaşın arketipik haliyle Amerikan İç Savaşı'nda doğmuş olmasıdır. İç Savaş'ın Amerika'dan başlayarak dünyaya etkisini irdelediğimizde bu iddianın haklı gerekçelerini daha iyi anlayacağız.

Bir ülkenin kendi sınırları içerisinde gerçekleşen adı üstünde bir "İç Savaş" dünyayı nasıl böylesine etkileyebilir? Bunda birinci amil, şüphesiz ki savaşın tarihi seyirde önemli bir dönüm noktasına denk gelmesidir: Yeni teknolojilerin geliştiği bir dönemde, bu teknolojileri geliştiren sanayi, teknoloji ve bilim merkezlerinden birinde gerçekleşen savaş, elbette ki yeni fikir, imkan ve araçların sınıandığı bir savaş olacaktır. Bu dönemde gerçekleşen diğer savaşlara baktığımızda, ekseriyetle yerel isyanlar ve bastırma operasyonları, kolonilere müdahale yahut koloni genişletme hareketları ve Çin'deki Afyon Savaşları gibi hiç değilse teknik açıdan orantısız güçler arasındaki savaşları görürüz. ABD'nin İç Savaş'taki iki parçasında ise, nüfus ve üretim kapasitesi açısından fark vardıysa dahi, teknik açıdan büyük farklar -en azından savaşın başında- yoktu. İki taraf da telgrafı kullanıyor, -Güney'de daha kısıtlı olsa da- demiryollarından faydalıyor, deniz unsurlarındaki gelişmeleri uyguluyordu. Savaşların büyük çaplı "vatandaş orduları"ndan müteşekkil

unsurlarca yürütüldüğü bu yeni çağda, yeni teknolojik imkanlar Napolyon dönemi imkanlarının yarattığının dahi ötesinde bir sıçramayla savaş konseptine şekil veriyordu.

İç Savaş'ın tesiri bununla sınırlı değildi elbette, siyasi etkileri de söz konusuydu. Bu etkiler beklendiği gibi en çok ABD içerisinde belirleyici olmuş, ancak küresel bir yayılım da göstermiştir.

Savaşın birincil tesiri şüphesiz ABD'nin "Konfederasyon mu? Federasyon mu?" tartışmasını nihai olarak sonlandırmasıdır. Bu tarihten sonra Federal hükümetin "Federal" düzenlenmiş bir ABD'de tartışılmaz hakim olduğu ispatlanmıştır, her biri müstakil birer devlet olan eyaletler "eyalet"e dönüşmeye başlamıştır. Meşhur Shelby Foote'un belirttiği üzere, savaştan önce "Amerika Birleşik Devletleri" ifadesi İngilizce'de çoğul kabul edilir ve "have", "are" gibi çoğul ifadelerle tanımlanırken, savaştan sonra tekil kabul edilmiş ve yardımcı fiili "is" olmuştur.²⁴ Bugünlerin birçok federal kurumu bu savaştan sonra kurulabilmiş, merkezi hükümet ve anayasanın eyalet yasalarına usuldeki üstünlüğü pekişmiştir.

Savaşın siyasi tesirlerini irdelerken mutlaka değinilmesi gereken hususlardan biri elbette güney eyaletlerin "yeniden inşa"sı ve galip Federal hükümetin yaklaşımıdır. Güney'in meşhur komutanlarının çoğunun savaştan sonra rektörlük, iş adamlığı hatta siyaset adamlığı gibi işlerle meşgul olmaları, Federal hükümetin yapıcı tavrının birer örneğidir. Her ne kadar Güney'de gerilla savaşı biraz daha devam etmiş ve eski Güneyli askerler, henüz nizamın yeteri kadar sağlanmadığı özellikle batıdaki "frontier" bölgesinde haydutluk yapmaya başlamışlarsa da, Güney'in öncü figürlerinden çoğunun savaştan sonra cemiyet hayatında aktif olduklarını ve bazılarının yeniden perçinlenen Federasyon'un güçlenmesinde rol oynadığını görüyoruz.

24 <http://itre.cis.upenn.edu/~myl/language/log/archives/002663.html>

İç Savaş'ın Amerika'ya etkisi yukarıda zikredildiği gibidir. Fakat siyasi tesir ve neticelerinin yanında birçok alanda etkisi uzun yıllar devam etmiştir, üstelik bu etki yalnız Amerika'yla sınırlı kalmamıştır. Bu etkileri tek tek ele alırken, ilginç bir vaka olarak ilgi duyduğum İrlandalılar bahsine ayrı bir başlık açmayı lüzumlu görüyorum.

İrlandalılar

David Kincaid'in *The Irish-American's Song* albümü, İç Savaş döneminde her iki cephede savaşıyan İrlandalıların, eski İrlanda halk şarkısı melodileri üzerine yazdıkları propaganda şarkılarını derleyen eşsiz bir hazine. “*We'll Fight for Uncle Sam*” (Sam Amca için savaşağız), mesela, vatandaşlık alabilmek için Kuzey ordusuna gönüllü yazılan İrlandalıların şarkısı. Şarkının son kıtası, İrlanda asıllı McClellan'a gönderme yapıyor – McClellan tercihinin askeri gerekçeleri yanında İrlandalı göçmenlerin askere alınmasını sağlama gerekçesinin neticesi olabileceğini göstermesiyle ilginçtir. İrlandalı gönüllüler yalnız Kuzey saflarında yer almadılar, meşhur *Gods and Generals* filminde işlendiği gibi, Güney saflarında da yer almışlardı. Kincaid, bu Güneyli gönüllülerin *Kelly's Irish Brigade* şarkısını derlemiş, bu şarkıda da “Güneylilere hain diyorlar, vaktiyle İngilizlere isyan ederken onlar da haindi?” deniyor.

Özellikle Kuzey'deki İrlandalı gönüllü birliklerinin çoğunun lideri, 1848 isyanlarının da öncüleriydi. İsyanın bastırılmasından sonra başları belaya girmiş, kıtlık da İrlanda'yı mahvedince Amerika'ya kaçan kitlelere katılmışlardı. Mesela bunlardan meşhur Michael Corcoran'ı ve askerlerini anlatan bir şarkı albümde karşımıza çıkıyor: “*Boys that wore the green*” (Yeşil giyen evlatlar). Şarkıda, “Albay Corcoran o müthiş günde 69. Alay'a komuta etti / Keşke Galler Prensi de burada olaydı da göreydi” diyor. Laf olsun diye demiyor. Corcoran henüz iç savaş çıkmadan evvel New York'u

ziyarete gelen “Galler Prensi”nin, yani İngiltere veli ahtının karşılama töreninde geçit resmi yapacak 69. alayın, meşhur “Savaşan 69”ın komutanıdır. Alayın askerleri ekseriyetle İrlandalıdır. Corcoran dün isyancı olarak savaştığı devletin temsilcisine saygı gösterisi yapmak istemez ve törene katılmayı reddeder. Hatta bu yüzden yargılanır. Daha sonra savaşta kahramanlıklar yapınca, ona şarkı yakan ozan, o yüzden “Galler Prensi de göreydi o gün seni” diyor. Diğer liderlerin de çoğu böyle, The Irish Volunteer şarkısında görüldüğü gibi hepsi sabık asiler.²⁵

Peş peşe gelen isyanlar ve kıtlıklarla sarsılan İrlanda, düzenli olarak göç verirken bu göçün en büyük durağının Amerika olması beklenmedik değildi. Ancak bu göç, ilerleyen yıllarda İrlanda’nın kaderini değiştirecekti. O güne dek defaatle isyan edebilecek kadar yiğit ve özgürlüğüne düşkün olan İrlandalıların sürekli yenilmelerinin sebebinin askeri sevk ve idaredeki yetersizlikleri olduğu ortaya çıkıyordu.

Bu dönemde İrlandalıların İç Savaş’ta yer almış olmaları, İrlanda’nın kaderini değiştirmiştir. Her iki cephede yer alan gaziler, daha sonraları tecrübelerini anavatana aktaracaklar ve bu tarihlerden sonra İrlanda’nın askeri “know-how”unun geliştiği gözlemlenecektir. Hatta bu maksatla kurulan örgütlenmelerden biri, Fenian Kardeşliği, eski İç Savaş gazilerinden kurulu çetelerle Kanada’da İngiliz askeri garnizonlarını taciz edecek, anavatana para, mühimmat ve tecrübeli subay desteği sağlayacaktı.

Fenian Kardeşliğinin ve genel haliyle İç Savaş’taki İrlandalı varlığının, 20. Yüzyıl başında tedrici bağımsızlığını kazanan İrlanda’nın talihini değiştirdiğini söylemek ve bunun İç Savaş’ın en önemli dış etkilerinden biri olduğunu tespit etmek yanlış olmayacaktır.²⁶

25 Bkz. <https://irishamericancivilwar.com/2011/07/21/captain-james-haggerty-69th-n-y-s-m-and-the-battle-of-bull-run/>

26 Fenian Kardeşliği için bkz. Erin’s hope: The Fenian Brotherhood of New York City

Modern Savaşın Doğuşu

Amerikan İç Savaşı, takip eden yıllarda göreceğimiz modern savaşlarda şahit olacağımız gibi, sanayi devriminin bütün yönleriyle etkilediği bir savaştır. Hem endüstriyel üretimin avantajları, hem de ulaşımı kolaylaştıran demiryolları savaşın gidişatında etkili olmuştur. İki ordunun erzak portföyü ve lojistik manzarası incelendiğinde, Kuzeyli askerlerin konserve gıdalar, kahve, tütün, et ve ekmek konusunda pek sıkıntı çekmediklerini, Güneylilerinse daha az çeşit içeren ve hemen her zaman ikmal sorunları sebebiyle asla tam karşılanamayan bir erzak portföyü olduğunu görürüz.²⁷ Bunun nedeni şüphesiz Kuzey'in sanayileşmiş manzarasıdır. Kuzey fabrikaları askeri mühimmat ve kıyafetin yanında, konserve teknolojisi sayesinde dayanıklı gıda ürünleri üretiyor ve Kuzey'in demiryolu hatları bunu hızlıca cepheye eriştirebiliyordu. Demiryolunun askeri anlamda bu denli etkin hale gelmesinin ilk örneği olarak Amerikan İç Savaşı, bu veçhile de “modern savaşın doğuşu” tespitini hak ediyor.

67

Güney'de demiryolları yalnız pamuk üretimini limanlara taşımak için kullanılırken, Kuzey'de hem yolcu taşıması, hem ticaret, hem hammadde temini için gelişen ağ, savaş çıktığında oldukça belirleyici olmuştu. ²⁸ Aynı zamanda, demiryollarının yaygınlaşması öncesinde büyük orduların hareketleri, büyük yerleşim merkezleri tarafından belirlenirdi. Demiryolları bu belirleyiciliği ortadan kaldırmıştır, zira ordunun ihtiyaç duyacağı erzak ve mühimmatın yerleşim yerlerinden uzağa, doğrudan üretim merkezlerinden taşınması mümkün hale gelmiştir.

İç Savaş'ın askeri teknoloji anlamında bahse layık meselelerinden biri, Minie Ball denen yeni bir tür merminin kullanımına sahne olmasıdır. Yiv-setle birlikte ateşli silahların

27 35 Days to Gettysburg, syf. 15

28 <https://americanexperience.si.edu/wp-content/uploads/2015/02/How-the-Railroad-Won-the-War.pdf>

gelişiminde önemli bir dönüm noktası teşkil eden, yarattığı tahribatın görülmesiyle bu silahların evrimini belli bir yönde etkileyen bir mühimmat çeşidi olan Minie Ball, İç Savaş'ta kullanılmış ve eski yivsiz "musket"lere nazaran yarattığı tahribatın korkunç olması nedeniyle denenmiş ve başarılı olmuş bir mühimmat olarak kendisinden sonraki mühimmat anlayışı üzerinde belirleyici olmuştur.

Yiv-setin keşfinden önceki namlulara "*smoothbore*" denir, smooth+bore kelimelerinden oluşur, yani pürüzsüz delik demektir. Toplar da, topun ele avuca gelen bir versiyonundan ibaret karabinalar da (yivsiz tüfek anlamında *musket* sözcüğünü böyle çevirelim) böyledir. Yine topolar da, karabinalar da küresel mermiler kullanırlar.

68 Bu iki ayrı sorun yaratıyordu. Birincisi, ağızdan dolan topolar ve karabinalarda, mermiyi bir şekilde namlu boyunca dibe kadar ittirmeniz lazımdır. Dolayısıyla namlu çapı ile mermi çapı arasında ciddi bir fark yaratmalısınız ki, harbi (ramrod) ile ağızdan dibe kadar ittirip barutun üzerine oturtabilesiniz. Bu da gaz kaçığı yapar: ateşli silahların hemen hepsi barutun ateşlenmesiyle ortaya çıkan gazın yarattığı basıncın itme kuvvetine dönüşmesi prensibiyle çalışır. Ama mermi ile namlu arasında çap farkı varsa, gazın bir kısmı o aralıktan kaçır, dolayısıyla itme kuvveti düşük olur.

Bir diğer sorun da şudur ki, eski karabinalarda mermi gaz basıncı marifetiyle namlu boyunca ileri itilir ve bırakılır. Ancak aerodinamik direnç kuvvetlerini ve sair dış etkiyi yenmek için sadece bu ileri yönlü hareketi vardır. Bu da isabetliliği azaltır. Mesela eski oklarda gördüğümüz tüyler, aerodinamik kanunlara göre işler, okun isabetliliğini arttırırlar, aynı kanatlar gibi okun istikrarlı gitmesini sağlarlar. İşte, mermilerde buna benzer bir etki yaratmak isteyen mühendisler, bir dizi deneme akabinde yiv-seti (rifling) buluyorlar.

Mühendisler, namlunun içinde spiral şekilde girinti ve çıkıntılar (yivler ve setler) açıyorlar. Bu mermiye bir dönüş hareketi kazandırıyor. Havada giderken daha istikrarlı gitmesine, havayı daha kolay “delmesine” neden oluyor. Fakat mermiler hala ağızdan doldurulmaktadır. Merminin çıkıntılarını namlunun girintilerine denk getirip, namlu çapıyla hemen aynı çapta bir mermiyi ağızdan dibe kadar ittirmek zordur.

Bir Fransız, Claude- Étienne Minié, buna çözüm buluyor. İcat ettiği mermi çeşidi ağızdan dolmalı tüfeklerde kullanılıyor, konik bir biçime, dip kısmında yiv-sete uyum sağlayıp dönme etkisini arttıracak girintilere ve tabanında barut için yine konik bir boşluğa sahip. Yine ağızdan dolduruluyor, ama çapı namludan küçük, dolayısıyla hemencecik namluya yerleştirip dibe ittirebiliyorsunuz. Sonra ne oluyor? Yumuşak kurşun metali, dipteki konik boşluğa sıkışan ve sıcak barut gazı basıncının dolmasıyla genleşiyor. Bu bir defa kaybı azaltıyor, bütün basınç ileri itme kuvvetine dönüşüyor. İkincisi, genleşme nedeniyle mermi eteği namlu çep erine yapıştığı için, yiv-setin dönme hareketi vermesi sağlanıyor. Bu da merminin hava direncini daha kolay kırmasını, daha düz bir yol (trajectory) izlemesini, yani daha isabetli ve daha yüksek hızla, kütlesi de yüksek olduğu için daha büyük bir güçle hedefini bulmasını sağlıyor.

Sonuç korkunç. Küresel mermilerle yaralananların iyileşmesi daha büyük bir oranda mümkünken, Minié ball yarası ekseriyetle ölüme, en iyi ihtimalle kol bacak kesilmesine neden oluyor. Zira Minié ball, vücu da girince dümdüz gidebiliyor, kemiğe denk gelmesi yahut etin direnci nedeniyle yolundan sapmıyor, parçalayıp geçiyor. O dönem tıbbıyla tedavisi mümkün olmayan yaralar açıyor. Küresel mermiler vücuda çarptığında etin direnci nedeniyle genelde yol değiştirip kemiğe çok zarar vermezken Minié ball ufak parçalara ayırıyor, kola bacağı geldi mi o organı iflah olmaz hale getiriyor. Bu yaralar tedavi edilmezse hemen

enfeksiyona yol açıyor, hatta bu yüzden döneminde Minie ball'un bakteriyel enfeksiyon taşıdığına, zehirli olduğuna inanılmış. Halbuki namlu içindeki sıcaklıkta bakterilerin hayatta kalması pek mümkün değildir. İnsanları zehirleyen parçalanmış doku ve kemiğin kangren olmasıdır. Önüne de mümkünse organ kesilerek geçiliyordu.

Daha sonraları dipten dolma tüfeklerin icadı ve yiv-setteki gelişmelerle mermilr küçüldü, atış sıklığı arttı. Ama ağızdan dolma tüfeklerin tam birer ölüm makinesine dönüşmesi Minie ball sayesinde. Ondan önceki dönemde, Franklin'in okçuyu hala karabina piyadesinden daha etkili bulduğu vakidir, zira okçu hem daha hızlı ve etkili atış yapar, hem lojistik olarak avantajlıdır.²⁹

Teknolojik gelişmeler ve silahların daha hızlı doldurulabilir – daha uzun menzile atış yapabilir hale gelmesi, aşağı yukarı Napolyon döneminde gelişen ordu sevk ve idare anlayışını da değiştiriyordu. İç Savaş'la birlikte yavaşık düzen piyade ortadan kalkıyor, alan hakimiyeti ve daha sonraları siper savaşına dönüşecek olan istihkam taktikleri gelişiyordu.

İç Savaş'ın modern savaş konseptine getirdiği yenilikler elbette yalnızca teknoloji zaviyesinden değildir. Çok önemli bir konsept İç Savaş'ta modern halini almıştır: Total War, yahut topyekun savaş. Sherman'ın daha önce bahsedilen “Denize Yürüyüş”ü, topyekun savaş konseptinin ilk modern örneklerindendir. Bu hareket kapsamında Sherman bütün sivil altyapıyı askeri hedef olarak belirlemiş ve düşmanın savaşma kabiliyetini çöktürmek için yok etmiştir.

Değınilmesi gereken bir diğır husus, süvarinin üstlendiğı roldür. Ortaçağ'dan 17. Yüzyıla dek savaş alanının en önemli unsuru olma özelliğini muhafaza eden süvari, üstün muharip

29 <https://founders.archives.gov/documents/Franklin/01-22-02-0207>

gücüyle muharebelerin seyrini değiştiren taktik vazifesinden uzaklaşmıştı. Ortaçağ'ın ağır zırhlı süvarileri üstün ekipmanları ve disiplinleriyle eğitimsiz, disiplinsiz ve donanımsız piyadeler karşısında çağımızın tankları gibi bir etki yaratıyordu. Ateşli silahların ve *tercio* gibi taktik nizamların yaygınlaşmasıyla süvari savaş alanının krallığından sakıt olmaya başladı. Fakat Napolyon Savaşları döneminde süvari hala etkin bir ünite idi. *Cruissier* denen süvariler halen zırh giyiyor, düşman topçusuna tehdit oluşturuyor, kendi piyadesiyle yanaşık düzen çatışmaya tutuşan düşman piyadesine kanatlardan ve arka cepheden saldırabilen manevra kabiliyetiyle önemini bir nebze muhafaza ediyordu.

Ancak Amerikan İç Savaşı'nda bu manzara büsbütün değişmeye başlamıştır. Süvariler hala mevcuttu, fakat piyade tüfeklerinin dakika başına düşen atış sayısındaki artış başta olmak üzere teknolojik yenilikler işlevini değiştirmişti. Bu dönemde süvarilerin zırh giymesi büsbütün anlamsız hale gelmişti. Piyadeye, hele ki istihkam arkasındaki piyadeye saldırması imkansız hale gelen süvarinin birincil görevi keşif, bir diğer görevi de sabotaj olmuştur. Bütün savaşlarda lojistik oldukça belirleyici bir rol oynar, asker sayılarının tarım ve endüstri devrimleri sayesinde inanılmaz derecede arttığı bu dönem savaşlarda ise lojistik savaşın kaderini tayin eden en önemli faktördür. Süvariler, bu dönemde düşman hatlarının gerisinde sabotaj faaliyetlerine girişerek modern gerilla savaşının -Napolyon dönemindeki İberya Savaşı ile birlikte- ilk uygulamalarını da sahnelemişlerdi.

Güney'in ünlü süvari (ve gerilla) komutanlarından "Gri Hayalet" John Singleton Mosby tam olarak bu yüzden kendisine verilen süvari kılıcını hiç kullanmadığını söyler.³⁰ Zaman zaman temas çarpışmaları zaruri olsa da, süvariler ekseriyetle kısa tüfekleri ve tabancaları ile savaşmayı yeğliyorlar, özellikle savaşın ilk yılından sonra mümkün olduğunca atlarından inerek piyadeler gibi çatışıyorlardı.

Güney için süvarilerin düzenlediği gerilla operasyonları hayati önem arz ediyordu – Kuzey'in çok daha güçlü olan demiryolu altyapısı ve ikmal hattı, muharebelerde verdirilen kayıpların kısa sürede telafi edilmesini sağlıyordu. Benzer şekilde, Batı Harekat Sahası'nın kendine has yapısı sebebiyle çok uzun periyotlar boyunca savaş iki taraf için de karşılıklı gerilla operasyonları olarak sürmüştü. Bu dönemde daha önce bahsettiğimiz Sherman, demiryollarını tahrip ederken rayların yanında ateşyakıp, yumuşayan demiri bir ağaç kütüğü yardımıyla düğümleme yöntemini sıkça kullandığı için bu bükülmüş raylara "Sherman kravatı" lakabı takılmıştır.

Petrolün Değer Kazanması

Burada savaş konseptindeki etkilerinden biraz uzaklaşarak, İç Savaş'ın ilginç bir sonucuna değinelim. Özellikle ispermeçet balinalarından elde edilen balina yağı, uzunca bir süredir hem Amerika'da, hem Avrupa'da temel aydınlatma yakıtı olarak kullanılıyordu. Kuzey Atlantik'teki balina sürülerinin azalması, Amerika'nın kuzeydoğusunda bulunan New England bölgesinin balina avcılarını dünyanın en önemli avcıları haline getirmişti. Güney Atlantik ve akabinde Pasifik'te avcılık yapan bu filolar, yüzlerce gemiyle Amerikan ticaretinin en önemli unsuruna dönüşmüşlerdi. Fiyatların yüksek olduğu dönemde bir gemi, talihi yaver giderse yatırımının üç katını kazanarak dönebiliyordu.

30 Rebel Guerillas, syf 21

Bu dönemde birkaç gelişme aynı anda ortaya çıkarak balina avcılığını hemen hemen bitirdi. İlki, deniz fenerlerinde elektriğin kullanılmasıdır. Düzenli olarak temiz ve dumansız balina yağını bol miktarda kullanan bu fenerler dönemin en önemli kamu hizmetlerinden birini veriyor, stratejik noktalarda gemi filolarına rehberlik ediyordu. Elektriğin bu fenerlerde kullanılmaya başlaması ve etkili olduğunun görülmesi balina yağı ticaretine ciddi bir darbe vurdu.

İkinci gelişme, İç Savaş'ın hemen öncesinde ABD'de petrol kuyularının açılması ve bu petrolden elde edilen yakıtların çok daha ucuza aydınlatma kullanılabilmesinin keşfiydi. Balina yağı ile petrol yağı arasında neredeyse on kata varan bir fiyat farkı vardı. Üstelik bir balina gemisi ortalama 2 yıllık bir sefer sonunda kârlı bir kargoyla dönebiliyordu, bir petrol kuyusu aynı miktarda yakıtı iki ayda üretebiliyordu.

Bu iki gelişme, sair sebeplerden (İngiliz ambargosu, fiyatların düşmesi vs.) arada bir darbe alsa da uzun vadede tedricen yok olacağı görülen balinacılık endüstrisine darbe vurmuştur, ancak bu darbe bir anda avcılığı ve ticareti bitirmemişti. Zira yeni teknolojilerin yayılması zaman alıyordu, bunlar yaygınlaşana dek balinacılık devam edecekti. Fakat İç Savaş bu endüstriye ciddi ve anlık bir darbe vurdu.

Balina avcılığı Kuzey'in işiydi, Güneyliler bu alanda aktif değillerdi. Savaş başlayınca, halihazırda zayıflamaya başlayan endüstri ilginç bir darbe aldı: 46 balina gemisi Kuzey tarafından satın alınarak-el konularak taşla dolduruldu ve Güney'in en önemli ithalat ve ihracat limanlarından Charleston önünde batırıldı. Moby Dick yazarı Herman Melville, meşhur "*The Stone Fleet*" şiirinde bu gemilere ağıt yakıyordu, ancak aynı zamanda sektörün çöküşüne de ağıt yakmıştır demek doğrudur. Kuzey'in bu hareketi beklendiği kadar etkili olmadı, Güney'in limanını tamamen tecrit edemedi, yine de ticareti baltaladığını söylemek

mümkündür. Ancak balina gemilerinin epey önemli bir kısmını faaliyetten sonsuza kadar ıskat etmiş oldu.

Bunun yanında, Güney gemileri Kuzey'in ticaret filosunu hedef alıyor, özellikle balina gemilerine saldırıyorlardı. Meşhur iki Güney kruvazörü, *Alabama* ve *Shenandoah* toplamda 100'den fazla balina gemisini batırmayı başarmışlardı. Savaş New England bölgesinin balina avcılığı endüstrisine derin bir darbe vurmuştu.

Balina endüstrisi, aldığı bu darbeden sonra asla toparlanamadı ve bir anda ortadan kalkmadıysa bile, balina avcılığı kârlı bir iş olmaktan çıktı ve alternatif teknolojilere rağbet normalde olması beklenenden daha hızlı bir şekilde gelişti.³¹ Petrol ürünlerinin aydınlatmada kullanımının artması ve bu bağlamda petrolün stratejik bir kaynağa dönüşmesinde İç Savaş'ın böyle önemli bir etkisi olmuştur.

Savaşın tali bir neticesi olan bu hususu irdeledikten sonra, İç Savaş'ın deniz cihetini ele almak gerekir. Bu cihet kasten önceki bölümlerde ele alınmadı, zira savaşın sonucuna etkisi kısmi olmuştur, ancak birçok yeniliğe şahitlik etmiştir.

Deniz Savaşları

İç Savaş'ın temel sahası karadır, belirleyici muharebeler de hep karada gerçekleşmiştir. Balina avcılığı bahsinde gördüğümüz ve önceki bölümlerde mesela demiryolu örneğinde değindiğimiz gibi, İç Savaş birçok teknolojinin yeni geliştiği ve ilk defa tatbik imkanı bulunduğu bir dönemde gerçekleşmişti. Deniz sahasında bu, *ironclad* denen yeni, metal kaplı ve buhar gücüyle çalışan gemilerin sınanmasında kendisini gösterir.

31 Balina yağı ve petrol endüstrisinin tarihçesi ve İç Savaş'ın etkilerine dair lütfen bkz: *The American Whale Oil Industry: A Look Back to the Future of the American Petroleum Industry?*, James L. Coleman

Buhar gücü her ne kadar daha öncesinden beri ahşap gemilerde kullanılmaya başlasa da, neredeyse tamamıyla çelikten/ metalden yapılmış ya da kaplanmış ve buhar gücüyle hareket eden gemiler çok yeniydi. İlk ironclad Fransa tarafından 1859 yılında yapılmıştı, ancak herhangi bir muharebede kendisini göstermemişti. Bu teknolojiyi çok hızlı bir şekilde transfer eden Kuzey, savaşın başlamasından hemen sonra ilk Ironclad gemisini, USS Monitor'u üretmişti. Kısa bir süre sonra Güney, eski bir buharlı fırkateynin iskeleti üzerine kendi Ironclad gemisini, CSS *Virginia*'yı üretiyordu.

Donanması çok güçlü olan Kuzey, Güney'i denizden tamamen ablukaya almak üzereydi. Birçok alanda ithalata bağımlı olan ve tarım üretimini Avrupa'ya satmadığı sürece ekonomik iflası ensesinde hisseden Güney ise bu ablukayı kırmak zorundaydı. Bu maksatla 1862 Mart ayının 8. Gününde, Chesapeake Körfezi'nde Hampton Roads denen mevkiye CSS *Virginia* ve destek gemileri, abluka hareketini sürdüren Kuzey gemilerine saldırdı. Savaşın ilk gününde ahşap gemilerle karşılaşan *Virginia*, bu yeni sınıf savaş gemisinin üstünlüğünü kanıtlarcasına hemen hiç darbe almadan iki gemiyi batırmayı başarmıştı.

Ertesi gün USS Monitor'un muharebe sahasına gelmesiyle, tarih iki zırhlı geminin ilk karşılaşmasına şahit oluyordu. İki gemi ve destek gemileri birbirlerine salvolarda bulunsalar da, ironclad zırhlarının o döneme dek ahşap gemilere karşı kullanılan mühimmatla delinemeyeceği ve bitirici sonuç alınamayacağı ortaya çıkmıştı. Muharebenin bitiminde iki taraf da nihai netice alamadan çekilmek zorunda kalıyordu.

Bu muharebe her ne kadar neticesiz kalmış ve savaşın seyrinde hemen hemen sıfır etki yapmışsa da, bu bakımdan önemlidir. USS Monitor, daha sonraları "monitör sınıfı" denen gemilere ilham kaynağı olacaktı. Ahşap gemiler bir süre daha kullanılmaya devam etti, ancak bütün büyük güçler zırhlı gemiler

yapmanın vakti geldiğini gördüler ve dünya donanmaları artık çeşitli büyüklüklerde ve görevlerde zırhlı, tamamen metalden yapılmış gemilerden oluşmaya başladı.

Deniz muharebeleri aynı zamanda yaklaşık 70 yıl sonra yeniden şahit olacağımız iki farklı stratejinin gelişimini göstermiştir: Güçlü donanma sahibi rakibinin limanları ve stratejik deniz yollarını ablukaya alırken, zayıf donanma sahibi açık bir meydan okumaya çıkmak yerine tekli-ikili avcı gruplarıyla rakibini uzak bölgelerdeki ticaret gemilerine saldırmayı seçmiştir. (Commerce Raiding) Güney'in avcı gemileri, balina bahsinde görüldüğü üzere, yerkürenin birçok bölgesinde Kuzey ticaret gemilerine saldırarak ekonomisine zarar vermiştir. Öyle ki, bu saldırılar Bering Boğazı'ndan Güney Pasifik'e kadar birçok sahada gerçekleşmiştir.³² Çok sonraları Birinci ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya, çok daha güçlü ve etkili olan İngiliz donanmasına karşı aynı taktiğe başvuracaktır.

Deniz muharebelerinin bir diğer önemli sonucu, modern zamanın en meşhur Amerikan askeri şubesi olan Deniz Piyadeleri'nin daha aktif bir hale gelmesidir. Her ne kadar savaşta çok az etkileri olmuşsa da, Kuzey'in abluka operasyonları esnasında stratejik limanları ve garnizonları ele geçirirken deniz piyadeleri sıklıkla operasyona çıkmışlardır. Bu süreç, izolasyon politikasını bitirdikten sonra deniz dışı güç projeksiyonunu askeri mantalitesinin merkezine koyan ABD'nin deniz piyadelerini daha ciddiye alması ve müstakil bir güce dönüştürmesiyle sonuçlanan bir evrimi tetiklemiştir diyebiliriz.

32 <https://www.usni.org/magazines/naval-history-magazine/2011/march/navys-evolutionary-war>

Savaş ve Propaganda

İç Savaş'ın en önemli özelliklerinden biri de, gazeteciler tarafından -telgraf ve demiryolları sayesinde- neredeyse anlık takip edilen ilk savaş olmasıdır. İç Savaş daha önce görülmemiş düzeyde medya tarafından takip edilmiş³³, özellikle Kuzey'de komutan atamalarından gönüllü katılımlarına birçok alanda medya etkili olmuştur. Bu nedenle medya hem propaganda, hem casusluk alanına dönüşmüştür. Yine bu sebepten sansür ve kasıtlı yanlış bilgiler veren içerikler medyada sık görülür hale gelmiştir.

İlginç bir vaka örneği olarak, General Grant'ın ilk sınavı olan Shiloh muharebesi Batı'da gerçekleştiği ve muhabir ağı orada zayıf olduğu için, Kuzey basınında Shiloh gerçekten oldukça uzak bir şekilde tasvir edilmiş, Grant karalanmıştır. Dönem şartlarına göre demokratik bir sistemi olan Kuzey'de komutan atamalarından askere almaya hemen bütün meseleler kamuoyu onayı gerektirdiği ve siyasileştiği için, özellikle bu tür içerikler savaşın seyrinde büyük tesir sahibi olmuştur.

Bu durum, Abraham Lincoln'ün en sevilen ABD Başkanı olmasında etkili olmuştur tespiti yapmak zannediyorum yanlış olmaz. Zira Lincoln, ABD tarihi boyunca ilk (ve tek) defa gerçekleşen böyle tarihi bir süreçte üstlendiği misyonun hakkını verebilmek için medyanın gücünü kullanması gerektiğinin farkına varmıştır. Kendisinden önce hiçbir ABD Başkanı'nın yapmadığı kadar medyayla içli dışlı olmuş, sık sık demeçler, söyleşiler vermiş ve kamuoyunu bu sayede istediği gibi yönlendirmeyi başarmıştır:

*Basının benden daha iyi bir dostu yoktur – kimse medyanın hem iyilik, hem kötülük yapmaya muktedir gücünün farkına varmaya benden daha hazır değildir.*³⁴

33 Bu ve devam eden bölümdeki bilgilerin tamamı için lütfen bkz: Civil War Journalism, Ford Risley

34 AGE, syf. 35

Savaş boyunca muhabirlerin mektup ve telgrafları en az muhabere subaylarının yazışmaları kadar ciddiyet ve önemle takip edilmiş ve ele geçirilmeye çalışılmıştır. Örneğin 1863'te Kuzeyli General Hooker 48 numaralı emrini yayımlayarak muhabirlerin "yazışmalarını kendi imzalarıyla yapmaları"nı emretmiştir. Bu sayede bazı muhabirlerin haber kisvesiyle doğrudan düşmana intikal ve hareket bilgilerini sızdırmasını engellemeyi düşünmüştür. Yine benzer şekilde birçok mağlubiyetin haberinin yapılması bizzat saha komutanları tarafından engellenmeye çalışılmışsa da, muhabirlerin çoğu zaman bu sansürlü delmeyi başardığını ve tam olarak bu yüzden yenilgi haberlerinin normalden de fazla sansasyon yarattığını tespit edebiliriz.

Benzer şekilde iki tarafta da düşmanı destekleyen medya organları faaliyetlerini sürdürmüştür. Ancak bunlar hem hükümet otoriteleri, hem halk tarafından ciddi tepki görmüştür. Sözgelimi Güney'de Kuzey yanlısı yayın yapan Alamo Express gazetesi halk tarafından basılmış ve idare binası yakılmıştır. Kuzey'in görece daha çoğulcu yapısında, Güney sempatisini gazete ve yazarlar daha rahat davranabilmişler, eyalet haklarını savunan Demokrat Parti'nin koruyuculuğunda, Güney eyaletlerinin ayrılma hakları savunulmuştur. Bu veçhile, savaşın boyutlarından biri de iletişim savaşıdır: Özellikle Kuzey'de bu savaş gazete kapatma, basma ya da yakma yoluyla değil, karşıargümanlar geliştirme, karşı-propaganda yapma gibi taktiklerle sürmüştür, bu açıdan iletişim bilimi alanında eşsiz bir hazine teşkil eder. Fakat gazete kapatmaların Kuzey'de de görüldüğünü ve Chicago Times örneğinde olduğu gibi epey sansasyon yarattığını belirtmek gerekir.

Medyanın bu gücü ve liderlerin/siyaset kurumunun medyaya olan ihtiyacı, yanlış isimlerin propaganda savaşı öyle gerektirdiği için hak etmedikleri üne kavuşmalarına da neden olmuştur. Örneğin savaşın daha başlarında Philippi'de kazanılan küçük

Kuzey zaferi medya tarafından moral yükseltmek maksadıyla olduğundan daha büyük gösterilmiş ve sonraları yanlış kararlarıyla Kuzey'e epey maliyet çıkaracak olan McClellan bu hareketin başında olduğu için bütün Kuzey'de tanınan bir kahramana dönüşmüştür.

Kuzey'in özellikle ilk dönem komutan atamaları ekseriyetle medya tesiri ve siyasi tercihlerle olmuştur demek yanlış olmaz. Komutanlar ve siyaset arasındaki ilişki kişisel rekabetlere ve hatta çatışmalara, yenilgiler sonrasında karşılıklı suçlamalara varmıştır. İlginç bir vaka örneği olarak General Porter'in divan-ı harpte yargılanması, hem siyasi bir kamplaşma, hem komutanlar arasındaki çatışmaları, hem de medyanın yangına körükle giden tutumunu göstermesi açısından incelenebilir. McClellan ile iyi ilişkileri olan Porter, McClellan görevden alındıktan sonra üstü General Pope tarafından divan-ı harbe verilmiştir. Yargılama süreci medya tarafından sürekli takip edilmiş ve ülkedeki siyasi kampların çekişmesine dönüşmüş, Porter'in suçlu bulunmasıyla neticelenmiştir. Bütün bu süreçlerden sonra Kuzey'in Grant ve Sherman gibi askeri liyakatleriyle öne çıkan isimlere yönelmesi, Lincoln'un etkili kullandığı medyanın siyaset-askeriye ilişkisini hastalıklı bir hale dönüştürdüğünü görmesiyle açıklanabilir.

İç Savaş'ın medyaya gözden kaçan bir etkisi de, medyanın iç işleyişini ve basın emekçilerinin taleplerini değiştirmesiyle olmuştur. Çocukları savaşa giden ve geleceklerinden endişe eden hem Güneyli, hem Kuzeyli yığınlar medyayı hiç olmadığı kadar takip etmişler ve evvelden zikredildiği gibi medya da şimdiye dek hiçbir savaşta görülmemiş bir ölçüde bütün gidişatı işlemişti. Bu durum medyanın etkinliğini artırdığı gibi, zor şartlarda çalışan, en az askerler kadar sıkıntı çeken ve büyük bir misyon üstlenen basın mensuplarının önemini de artırmıştı. Bu durum basın mensuplarının daha yüksek ücretler talep etmesine ve zaman zaman grevler yaparak bu hakları elde etmesine neden oldu.

Benzer şekilde abonelik ücretleri de arttı, örneğin savaşın başında 5 dolar olan Güney gazetelerine abonelik ücreti savaş sonunda 120 dolara çıkmıştı.³⁵ Talebin bu denli artması, basını kârlı bir iş kolu haline getirdi ve bugün dahi süren ABD medya gücünün temelleri, bu şekilde İç Savaş döneminde atıldı. Çok sonraları MacArthur gibi komutanlar, İç Savaş'ta olduğu gibi medya gücünü arkalarına alarak hak etmedikleri pozisyonlara yeniden gelecekler ve hatta ABD Başkanı'na meydan okuyabilecek gücü bulabileceklerdi.

Bunun yanında propaganda özellikle Güney'de yeni bir kimlik yaratmak ve bu kimliğin ihtiyaç duyduğu ulusal ikonik figürleri inşa etmek için kullanılmıştı. Stonewall Jackson ve JEB Stuart ile Robert Lee en klasik örneklerdir. Her iki taraf çeşitli marşlar, şarkılar bestelemiş, karikatürler çizmiş, tablolar resmetmiş ve bu içerikler geniş bir medya ağında kendisine yer bulmuştur. Yüzbaşı William W. Blackford'un yazdığı "Süvarinin Neşesi" (The Cavalier's Glee), John Williamson Palmer'ın kaleme aldığı "Stonewall Jackson's Way" gibi şiirler bestelenerek Stonewall Jackson, JEB Stuart gibi karakterler etrafında örülen efsaneyi pekiştirmiştir. "Süvarilere Katıl" (Join the Cavalry) ya da "Johnny Comes Marching Home" gibi marşlar, her iki tarafta da orduya katılanları büyük ve asil kahramanlar, yahut gözükara ve maceraperest çekici gençler olarak işleyerek gönüllü sayısını artırmayı amaçlamıştır.

Propaganda faaliyetleri elbette bundan ibaret değil; her iki taraf karşı tarafın kamuoyu nezdinde savaş direncini kırarak faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetlerin Kuzey için ekseni köleliğin gaddarlığı ve fenalığını göstermek ve Kuzey savaş misyonuna ahlaki bir boyut eklemek, Güney için ekseni ise eyalet ve yerel yönetim haklarına dikkat çekerek özgürlükçü tutuma hitap etmek olmuştur. Benzer propaganda operasyonları başka

lkeler nezdinde, sözgelimi İngiltere'yi³⁶ saflara çekmek için ilemi, her iki taraf dünya kamuoyunu ve potansiyel müttefikleri kendi tarafına çekmeye yahut karşı tarafın saflarından uzak tutmaya çalışmıştır.

Savaştan Sonra

Daha önce bahsedilen “yeniden inşa” döneminde ABD siyasetinin yaşadığı dönüşümler kısa da olsa müstakil bir bahsi hak ediyor. Girite anlatıldığı üzere ABD için federal ve yerel yönetimler arasındaki doğal çelişkiler, çıkar çatışmaları ve çıkar uyumları, kurucu babaların teşkil ettiği fraksiyonlardan bu yana siyasetin en önemli belirleyicisidir. Bugün mevcut olan iki baskın partili sistem, aslında ABD kurulduğundan beri devam eden iki pozisyonun yansımasıdır: Yerel yönetimleri önceleyen ve federal birliği önceleyen pozisyonlar.

Fakat bu iki pozisyonun kurduğu partilerin söylem ve mahiyet değiştirmesi ilgiye şayandır. Yerinden yönetimi, tarım öncelikli politikaları vs. destekleyen Demokrat Parti, Thomas Jefferson'dan İ Savaş döneminde dek güney eyaletlerde mevzilenmi ve desentralist politikalara yatkın olmuştu. Buna mukabil olarak 1858'de kölelik karşıtı görüşlerin tetiklemeiyle neredeyse tamamen kuzey eyaletlerin desteğini alarak kurulan Cumhuriyetçi Parti, federal politikaları ve birliği savunmuştur.

İ Savaş sonrasında kölelik kaldırılmış ve Güney'in yeniden ayrılabilme ihtimalinin n kesilmie de, mezkur siyasi çatışmalar ve çelişkiler devam etti. İ Savaş akabinde kölelik raftan kaldırılmış olsa da çeşitli ekonomik karar ve yaptırımlarda ciddi kampamalara yol açan bu çelişkiler, Güneylilerin Demokrat Parti'yi desteklemesine neden olmuştur. Konfederasyon bünyesinde müstakil siyasi partiler yoktu, ancak savaştan sonra eski Konfederasyon destekçisi siyasilerin

Demokrat Parti saflarında siyasete devam ettiklerini ve kölelik harici konularda zencilerle fiili bir apartheid rejimini savunan yasaları desteklediklerini görürüz. Yeniden inşa sürecinde gelişen merkezi hükümet ve kuzeyli nefreti, Demokrat Parti'nin bölgesel bir parti görünümü kazanmasına ve uzunca bir süre başkanlığı elde edemese de meclis ile senatoda her zaman güçlü bir pozisyonda olmasına sebep olmuştur.

İç Savaş'tan sonra seçilen ilk demokrat başkan olan Woodrow Wilson, 1913'te başkan seçilmesiyle vergi reformları ve tarım sübvansiyonları ile Güney ekonomisinin taleplerine uygun hareket ederken, zenci ve beyazların fiilen ayrılmasını sağlayan yasaları da çıkarmıştır. Bir diğer demokrat başkan, Franklin Roosevelt, *New Deal* politikalarıyla “sosyal liberal” anlayışın Demokrat Parti'nin resmi görüşü olmasını pekiştirmiştir. İlginçtir ki, birçok alanda cumhuriyetçilere nazaran daha sosyal ağırlıklı politikaları savunan ve git gide progresif bir çizgiye gelen Demokrat Parti, ilk etapta yalnız zenciler hususunda tutucu ve ırkçı bir pozisyondadır.

1960'lara yaklaşıırken sosyal liberal politikalardan rahatsız olan ve tarım temelli teşviklerle koruma yasalarını kaybetmeye başlayan güneyliler, daha liberteryen bir çizgideki Cumhuriyetçi Parti'nin zencilerin oy hakkı ayrımcılığına son verilmesi ile güneyli beyaz seçmene uzanmak istemesi sonucunda Cumhuriyetçi Parti'ye kaymışlardır. Öte yandan sosyal politikalardan istifade eden zenciler, Demokrat Parti'ye yakınlaşmışlardır. Bu durum, Türk siyasetinden bir analogi yapmak gerekirse, HDP'nin bir süre sonra Doğu ve Güneydoğu illerinde yalnızca bölgede yaşayan etnik Türklere oy alabilen, Marmara ve Ege Bölgesi'nde güçlü bir Türk orta sınıf partisine dönüşmesi gibidir. Demokrat Parti'nin seçmen tabakaları arasındaki ekonomik çıkar çelişkileri sebebiyle zencilerin geleneksel yahut baskın partisine dönüşümü, tarihte eşine ender rastlanır bir siyasi serüvendir.

Portreler

Güney

Jefferson Davis: 1808 – 1889, Konfederasyon Başkanı. 18 Şubat 1861'de geçici, 22 Şubat 1862'de asaleten Konfederasyon Başkanı olarak seçildi. Savaş boyunca Güney'in liderliğini yürüttü. Liyakatten önce kişisel ilişkilerini önceleyerek atama yaptığı için eleştirilir. Savaş sonunda tutuklandı, akabinde güney eyaletlerin yeniden entegrasyonu sürecinde affedildi ve iş adamı olarak öldü.

83

Robert E. Lee: 1807 – 1870, Konfederasyon'un Başkomutanı. Memleketi Virginia'ya duyduğu sadakatten ötürü Güney'e katıldı, iki tarafın da saygı duyduğu bir figür olarak Güney imajına büyük katkı yaptı. Önceleri başarı kazansa da stratejik hataları ve Güney'in yetersizliği sebebiyle bir dizi yenilgi aldı. 9 Nisan 1865'te teslim oldu ve direniş savaşı örgütlemeyi reddetti. Washington Koleji rektörlüğü yaptı, savaş sonrası Güney'in entegrasyonunda kısmi rol oynadı ve 1870'te öldü.

Joseph E. Johnston: 1807 – 1891, Konfederasyon komutanı, savaşın başlarında rütbece en yüksek komutanlardan biriydi. İlk hareketlarda başarısız olması ve Başkan Davis'le anlaşamaması sebebiyle Kuzey Virginia Ordusu Genel Komutanlığı'ndaki yerini Lee'ye bıraktı. İş adamı olarak öldü.

Thomas "Stonewall" Jackson: 1824 – 1863, Taşduvar lakabıyla anılır, Güneyli komutan ve ulusal figür. Birinci Bull Run

muharebesinde Taşduvar lakabını kazandı, vadi hareketlerinde göz doldurdu. Keşif görevi esnasında dost ateşine kurban giderek Güney basınında bir kahraman olarak işlendi, halen en ünlü Güney komutanlarından.

Braxton Bragg: 1817 – 1876, Konfederasyon komutanı. Batı Harekat Sahası'nın en önemli unsuru Mississippi Ordusu'nun komutanlığını yaptı. Astlarıyla yaşadığı sürtüşmeden ötürü merkeze alındı ve lojistik konularında Davis'e danışmanlık yaptı.

James Longstreet: 1821 – 1904, Güney'in önde gelen komutanlarından. Komuta ettiği kolordu farklı hareket sahalarında savaşmıştır. Çok iyi anlaştığı Lee ile Gettysburg Muharebesi'nde ters düşmüş, savaş sonrası Lee ve diğer komutanları suçlamaya devam etmiştir. Savaş sonrasında Kuzey ile iyi ilişkiler geliştirdi ve Osmanlı nezdinde Amerikan Büyükelçiliği yaptı. Bürokrat olarak öldü.

84

George Pickett: 1825 – 1875, Gettysburg Muharebesi'ndeki meşhur hücum emrinin uygulayıcı komutanı olarak tanınır. İsmiyle anılan hücumda tümeninin hemen tamamını kaybetmiştir.

Nathan Bedford Forrest: 1821 – 1877, Güneyli Süvari Generali. Süvari taktiklerindeki başarısı ve acımasızlığı, hatta zalimliği ile ünlendi. Savaşın kaybedilmesinden sonra zencileri hedef alan Ku Klux Klan'ın büyük üstadı oldu. Irkçı görüşlerinden asla vazgeçmedi. Çiftçi olarak öldü.

Albert Sidney Johnston: 1803 – 1862, Güney'in rütbece en yüksek komutanı. Güney'in genel komutanlığı görevini ilk üstlenen generaldir. 1862'de Shiloh'ta ölmesiyle, iki tarafta ölen en yüksek rütbeli komutan olarak tarihe geçti.

P. G. T. Beauregard: 1818 – 1893, Fort Sumter saldırısını yöneten Güneyli komutan. Batı yakasında kararlı bir direniş göstermesiyle tanınır.

A. P. Hill: 1825 – 1865, Güneyli komutan. Stonewall Jackson'un astlarından. Jackson tarafından görevi ihmal suçuyla cezalandırıldığı için sürekli çekişme yaşadılar. Jackson'un Hill komutasındaki bir birlik mensubu tarafından dost ateşle vurulmuş olması ilginçtir.

Richard Ewell: 1817 – 1872, Güneyli komutan. Lee'nin en güvendiği kurmaylardan biriydi. Gettysburg Muharebesi'nde ilk etapta başarı gösterse de saldırısını devam ettirip Kabristan Tepesi'nde mevzilenmediği ve bu bölgenin Kuzey unsurları için muhkem mevki haline gelmesine sebep olduğu için eleştirilir.

Jubal Early: 1816 – 1894, Güneyli komutan. Kuzey içlerine yaptığı akınlarla meşhurdur. Savaştan sonra yurt dışına kaçtı ve "Güney Davası"nı hiç terk etmedi. Lee'nin ölümünden sonra ayrılıkçı güney siyasetinin liderlerinden oldu.

Lewis Armistead: 1817 – 1863, Güneyli komutan. Pickett Hücumunu üstlenen tugaylardan birinin komutanıydı. Tugayı Güney'in ilerleyebildiği en uç noktayı teşkil etti. Kuzey saflarını yarmayı başardılar ancak püskürtüldüler. Burada yaralanan Armistead daha sonra hayatını kaybetti. Kuzey saflarında savaşan sınıf arkadaşı Winfield Scott'la dostluğunu sürdürmesiyle bilinir.

JEB Stuart: 1833 – 1864, Güney'in ve belki de bütün İç Savaş'ın en meşhur süvari komutanı. James Ewell Brown Stuart olan ismini JEB olarak kısaltmıştır. Savaş boyunca birçok defalar doğru keşif görevleriyle Lee'ye istihbarat sağlayan, cesur ve hatta pervasız akınlarla düşman hatlarının arkasına sarkarak ikmal yollarını kesen Stuart, Gettysburg'da bekleneni verememesiyle muharebenin gidişatında önemli bir rol oynamıştır. Savaşın sonlarına doğru Sheridan'ın süvari kuvvetleriyle çarpışırken vurularak ölmüştür. Gösterişli giyim tarzı ile bilinen Stuart için birçok marş ve şarkı bestelenmiştir.

Kuzey

Abraham Lincoln: 1809 – 1865, ABD Başkanı. Başkan seçilmesi İç Savaş'ın tetikleyicilerinden biri olarak kabul edilir. Mevkidaşı Davis'e göre çok daha etkili bir başkanlık yürütmüştür. Özellikle savaşın ortalarında verdiği kararlar ve ortaya koyduğu irade ile Kuzey'in savaşı kazanmasını sağlamış, ancak çok kısa süre sonra Güney seympatizanı John Wilkes Booth tarafından bir tiyatro gösterisinde vurularak öldürülmüştür.

George McClellan: İrlanda kökenli Kuzeyli Komutan. İrlandalı askerlerin sevgilisiydi, kendisine hitaben çeşitli şarkılar ve marşlar yazılmıştır. Kuzey'in ilk operasyonlarında gösterdiği başarıyla parlamış ancak daha çetin askeri sınavları veremeyerek gözden düşmüştür.

Ulysses S. Grant: 1822 – 1885, Kuzeyli komutan. Savaşın başlarında Batı Harekat Sahası'nda görev yapmış, önceleri çok parlamamış ve hatta eleştirilmiş, akabinde yeteneklerini herkese kabul ettirerek terfiler almış ve Kuzey Genel Komutanı olmuştur. Savaştan sonra ABD'nin 18. Başkanı seçildi.

Nathaniel Banks: 1858 – 1861, Kuzeyli komutan. Kuzey'in özellikle ilk safhalardaki politik tercihlerinin simgesidir. Politikacı iken general yapılmış ve katıldığı hemen her harekatta başarısız olmuştur.

William Tecumseh Sherman: 1820 – 1891, Kuzeyli komutan. Kızılderili lideri Tecumseh'in ismini taşır. General Grant'ın en yetenekli aslarından. Batı Harekat Sahası'nda faaliyet gösterdi. Topyekun Savaş doktrinini geliştirmesi ve düşmanın faydalanmasını engellemek için araziye yakıp yıkarak ilerlemesi ve çekilmesiyle meşhurdur. Adı daha sonraları bir tank sınıfına verildi.

Winfield Scott Hancock: 1824 – 1886, Kuzeyli komutan. Gettysburg Muharebesi'nde Kabristan Tepesi'ni Güney'in

bütün saldırılarına rağmen tutmasıyla meşhurdur. Hem Kuzey destekçisi olup, hem eyalet haklarını destekleyen tutumuyla savaş sonrasında Demokrat Parti'nin başkan adayı oldu.

Abner Doubleday: 1819 – 1893, Kuzeyli komutan. Fort Sumter saldırısında Güney'e karşı direnişte ilk kurşunu ateşleyen kişi. Gettysburg'da savaşın ilk etaplarında sayıca üstün Güney kuvvetlerine karşı başarılı direnişiyle bilinir.

Ambrose Burnside: 1824 – 1881, Kuzeyli komutan. McClellan'dan sonra genel komutanlık görevine geldi. Fredericksburg'da muhkem mevzide üstün pozisyonda bulunan Güney kuvvetlerine cepheden saldırı emrini vermesiyle büyük bir başarısızlık yaşadı. Uzun favorileri sebebiyle İngilizce “*sideburns*” (favori) sözcüğünün ilham kaynağı oldu.

Daniel Sickles: 1819 – 1914, Kuzeyli komutan. Gettysburg muharebesinde emir almamasına rağmen kolordusuyla intikal ederek Longstreet'in çevirme hareketını engellemesiyle bilinir. Politikacı olarak öldü.

George Meade: 1815 – 1872, Hooker'dan sonra Potomac Ordusu komutanı. Gettysburg'da Kuzey güçlerine komuta etmiştir.

John Buford: 1826 – 1863, Kuzeyli Süvari komutanı. Gettysburg'un açılış saatlerinde sayıca çok az olan süvari gücüyle Güney ilerleyişini yavaşlatmasıyla meşhurdur.

John Pope: 1822 – 1892, Kuzeyli komutan. Agresif askeri anlayışıyla bilinse de, komutanlığını yaptığı Virginia Ordusu ile art arda yenilgiler almış ve eleştirilmiştir. Göreve gelmek için yaptığı propagandanın büyüklüğüyle ciddi bir tezat oluşturan başarısızlığı sebebiyle yenilgilerinden sonra pasif göreve çekilmiştir.

John Reynolds: 1820 – 1863, Kuzeyli komutan. Gettysburg'da Potomac Ordusu'nun sol kanadını yönetiyordu. Aldığı kararlar

M. Bahadırhan Dinçaslan

sayesinde Güney'in avantajlı mevzilere yerleşmesi engellenmiştir. Bu manevraları yönetirken bir keskin nişancı tarafından vurulmuştur.

Philip Sheridan: 1831 – 1888, Kuzeyli Süvari Komutanı. Grant'ın astı olarak düzenlediği akınlar ve aldığı inisiyatiflerle meşhurdur. Ünlü Yellowstone bölgesinin Milli Park'a dönüşmesi projesinin mimarıdır.

Ekler ve Haritalar

I. Başkan Lincoln'ün Gettysburg Muharebesi'nden sonra 19 Kasım 1863'te savaş alanında attığı nutuk:

87 yıl önce atalarımız bu kıtada, hürriyetle mayalanmış ve bütün insanların eşit yaratıldığı fikrine adanmış bir yeni millet yarattılar. Şimdi büyük bir iç savaşa tutuşmuş bulunuyoruz, acaba bu millet, ya da böyle yaratılmış ve adanmış herhangi bir millet, var olmaya devam edebilecek mi, onu sınıyoruz. Bu savaşın en büyük meydanlarından birinde bir araya geldik. Bu meydanın bir parçasını, burada o millet yaşamaya devam edebilsin diye canlarını verenlerin nihai istirahatgahı olaraktahsisetmeye geldik. Bunu yapmamız gayet münasip ve doğrudur. Fakat daha geniş bir nazardan baktığımızda bu toprağı adayamaz, vakfedemez, kutsayamayız. Burada mücadele eden yiğit adamlar, sağ ya da ölü, bizim cüzi kudretimizin eksiltip çoğaltma kudretinin çok ötesinde, bu toprağı takdis ettiler. Dünya burada söylediklerimize çok az kulak verecek ve unutmaya uzun sürmeyecek, fakat onların burada yaptıklarını asla unutmayacak. Artık adanma sırası bizde, yaşayanlardadır; burada savaşanların asaletle getirdiğı yerden bu işi alıp nihayete erdirmeye. Önümüzdeki yüce vazifeye adanma sırası burada toplanan bizlerdedir, bu şerefli ölülerden aldığımız ilhamla, uğruna sadakatın nihai mertebesine ulaştıkları davaya sadakatimizi artırıyoruz; burada kesinlikle ikrar ediyoruz ki bu ölüler boşuna ölmüş olmayacaklar, bu millet, Tanrı'nın emriyle, hürriyetle yeniden doğacak ve halkın, halk tarafından, halk için

iktidarı yeryüzünden asla silinmeyecek.³⁷

II. Kuzey Virginia Ordusu Başkomutanı Robert E. Lee'nin teslim olduktan sonra astlarına hitaben imzaladığı genel emir:

Dört yıl süren, emsali görülmemiş cesaret ve sebatla dolu çetin mücadelemizin ardından, Kuzey Virginia Ordusu düşmanın ezici nüfus ve kaynak üstünlüğü karşısında teslim olmaya mecbur oldu.

Bu kadar çetin muharebeden sonuna kadar sebat göstermeyi başararakçıkanlara, bu sonuca razı olmamın onlara güvensizliğim sebebiyle olmadığını söyleme ihtiyacı duymuyorum.

Fakat yiğitlik ve fedakarlığın çatışmanın sürdürülmesinden doğacak kayıpları telafi edemeyeceğini hissederek, şimdiye kadarki hizmetleriyle vatandaşların kalbinde taht kurmuş insanların gereksiz yere kurban edilmesini engellemeye kararlıyım.

90

Bu anlaşmanın maddeleri uyarınca, subaylar ve erat evlerine dönüp mübadele gerçekleşene kadar bekleyebilirler. Vazifesini sadakatle yerine getirmenin yarattığı tatmini beraberinizde götüreceksiniz; ve ben de bütün samimiyetimle Tanrı'nın size rahmet ve inayetini lütfetmesi için dua edeceğim.

Ülkenize olan bağlılığınız ve azminiz karşısında sonsuz hayranlığım ve bana duyduğunuz samimi ve cömert hislerinize karşı minnettarlığım, size şefkat dolu bir veda ediyorum. ³⁸

III. Konfederasyon Başkan Yardımcısı Alexander Stephens'in savaş çıkmadan kısa bir süre önce, ayrılık kararı alındıktan sonra, 21 Mart 1861'de yaptığı konuşmadan bir kesit. Amerikan İç Savaşı'nın doğrudan "kölelik" kurumuyla ilgili bir savaş olduğuna dair en güçlü delillerden biridir.

³⁷ <https://www.loc.gov/resource/rbpe.24404500/>

³⁸ <https://www.loc.gov/resource/pga.08496/>

(...) Bu yeni anayasa, bu bize özgü kuruma -bizim cemiyetimizde var olduğu haliyle Afrikalıların köleleştirilmesi- ve zencilerin bizim medeniyet anlayışımızdaki yerine dair tahrikkar sorulara sonsuza dek son veriyor. Bu, son zamanlarda gerçekleşen kopuşun ve mevcut devrimin temel sebebidir. Jefferson³⁹ vaktiyle bunu öngörmüş ve “Birliğin üzerinde bölüneceği temel” demişti. Haklıydı da. Onun için bir öngörü olan, şu an somut bir hakikat. Fakat onun bu kaidenin üzerine kurulmuş olduğu büyük hakikati tamamen anlayıp anlamadığı hususu şüphe götürür. Onun ve eski anayasayı yapan muasır diğer devlet adamlarının gözünde Afrikalı’nın köleleştirilmesi tabiat kanunlarına aykırıydı; sosyal, ahlaki ve siyasi açıdan prensip olarak yanlıştı. Nasıl baş edeceklerini bilmedikleri bir kötülüktü, fakat o dönemin insanların genel kanaati, bu kurum Tanrı’nın inayetiyle bir şekilde unutulacak ve kaybolup gidecekti. Bu fikir, anayasada kendisine yer bulamasa da, o dönemde en geçerli görüştü. Anayasa, doğrudur, bu kuruma var olmaya devam ettiği sürece her türlü temel garantiyi sağlamıştı, bu yüzden böyle temin edilmiş anayasal garantilere karşı bir argüman geliştirmek adil olmaz, zira dönemin genel kanaati bu yöndeydi. Fakat bu kanaatler temel olarak yanlıştı. Zira ırkların eşitliği fikri üzerine kurulmuşlardı. Bu bir hataydı. Bu temel zayıf bir temeldi ve onun üzerine inşa edilen hükümet “fırtına gelip rüzgar estiğinde” yıkıldı.

Yeni hükümetimiz tam aksi bir fikir üzerine kuruldu; bu hükümetin temeli, köşe taşı zencinin beyaz adamla eşit olmadığı hakikatine, köleliğin -üstün ırka ram olmanın- doğal ve normal hal olduğu fikri üzerine kuruldu. Bu yeni hükümetimiz, dünya tarihinde ilk defa bu büyük fiziki, felsefi ve ahlaki hakikat üzerine kurulan hükümettir. Bu hakikatin gelişimi yavaş olmuştu, bilimin birçok farklı alanındaki hakikatlerde olduğu gibi. Bizim aramızda

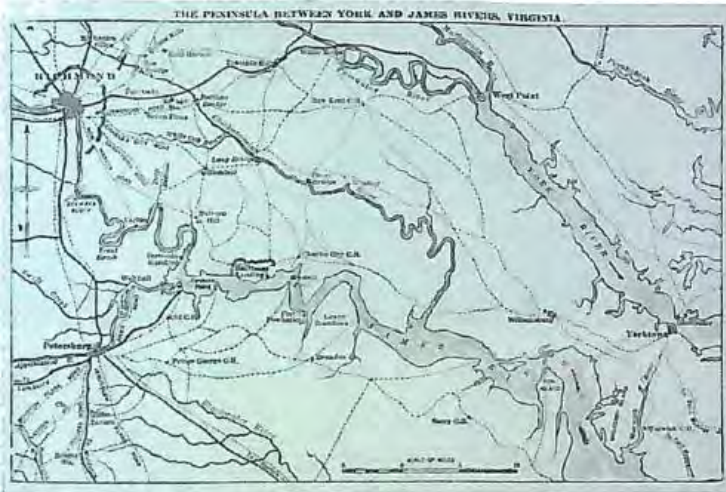
39 Thomas Jefferson, ABD kurucu babalarından ve başkanlarından.

da bu böyleydi. Şu an beni dinleyenler arasından birçoğu da geçmiş günlerde bu hakikatin umum tarafından paylaşılmadığı günleri hatırlayacaktır. Eski nesillerin hataları, yirmi sene öncesine dek birçoğumuzu etkilemeye devam ediyordu. Kuzeyde bu hatalara bilimi aşan bir yobazlıkla bağlananları hakkaniyetli bir şekilde fanatikler olarak görüyoruz. Bütün fanatizmeler zihnin inhirafından doğarlar, birer mantık kusurudurlar. Bu bir tür akıl hastalığıdır. Deliliğin en belirgin özelliklerinden bir, hayal edilen yahut hatalı kaidelere dayanarak tutarlı sonuçlar çıkarmaktır; kölelik karşıtı fanatikler için de böyle; kaideleri doğru olsaydı çıkarımları da doğru olurdu. Önce zencinin eşit olduğunu kabul ediyorlar ve buna dayanarak beyaz adamla aynı ayrıcalıklara ve haklara sahip olduğu sonucuna varıyorlar. Kabulleri doğru olsaydı, vardıkları neticeler de mantıklı ve adil olurdu – fakat kabulleri hatalı olduğu için, bütün argümanları çöküyor. Kuzey eyaletlerden epey kudretli ve yetenekli bir beyefendinin Temsilciler Meclisi'nde epey etkileyici bir şekilde biz Güneylilerin nihai olarak kölelik bahsinde yenilmeye mahkum olduğumuzu, zira siyasette bir ilkeye karşı savaşmanın aynı fizikte yahut mekanikte olduğu gibi imkansız olduğunu anlatmasını dinlediğimi hatırlıyorum. Bu ilke er geç hakim olacaktı. Bizler, köleliği cemiyetimizde olduğu haliyle devam ettirdiğimiz için bir ilkeye karşı savaşıyormuşuz, doğada var olan bir ilkeye, insanların eşit olduğu ilkesine. Ona verdiğim cevap, kendisinin işaret ettiği kurala göre, bizim nihai olarak kazanacağımızı söylemek oldu, o ve yandaşları da bizim kurumlarımıza karşı düzenledikleri haçlı seferinde kaybedecekler. Doğrudur, siyasette, fizik ve mekanikte olduğu gibi, bir ilkeye karşı savaşmak imkansızdır, buna katılıyorum ve ona dedim ki, o ve onunla birlikte hareket edenler aslında bir ilkeye karşı savaşıyorlar. Yaratıcının eşitsiz yarattığını eşit kılmaya çalışıyorlar.⁴⁰

40 <https://iowaculture.gov/history/education/educator-resources/primary-source-sets/civil-war/cornerstone-speech-alexander>

1861 Yılında ABD⁴¹

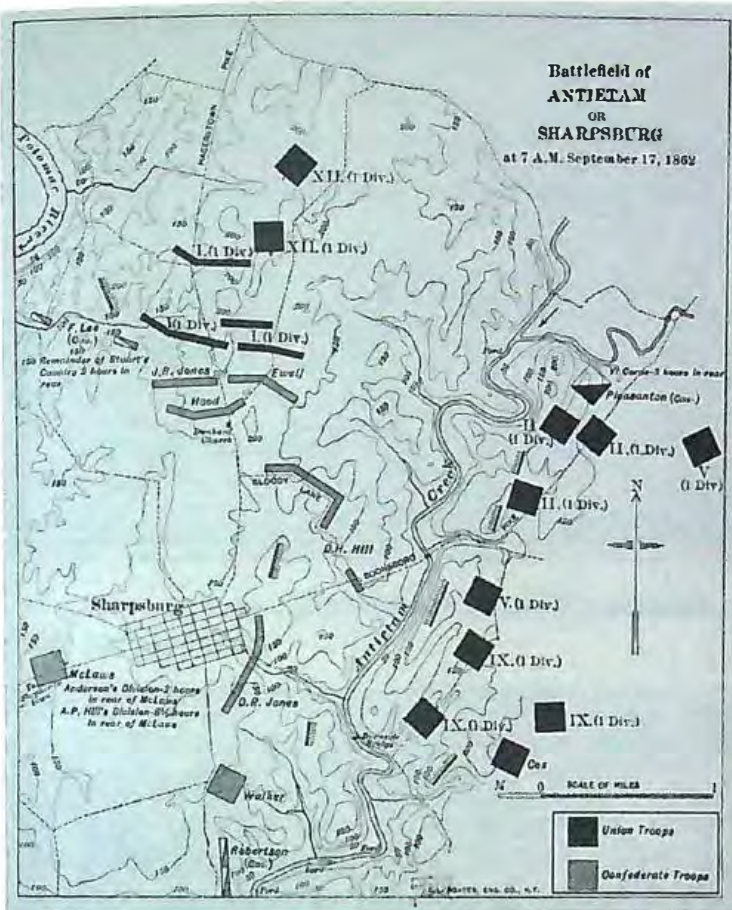
Konfederasyon Başkenti Richmond ve Yarımada

41 Bütün haritalar ABD Kongre Kütüphanesi'nden alınmıştır.

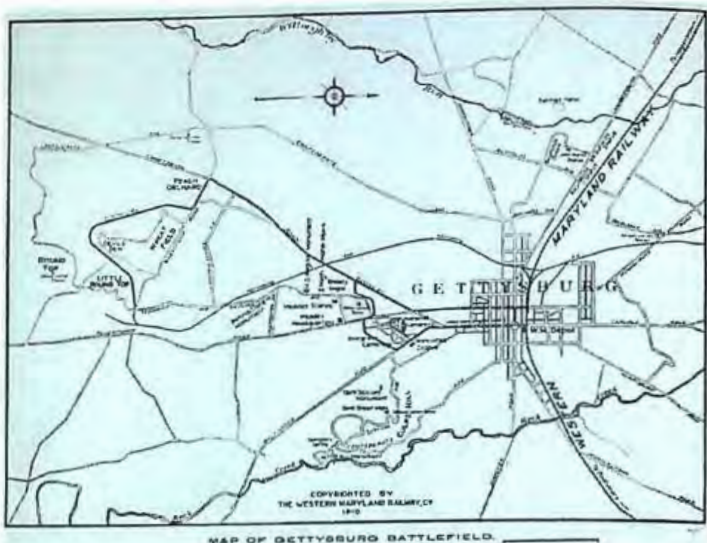
M. Bahadırhan Dinçaslan

Washington ve Maryland Bölgesi

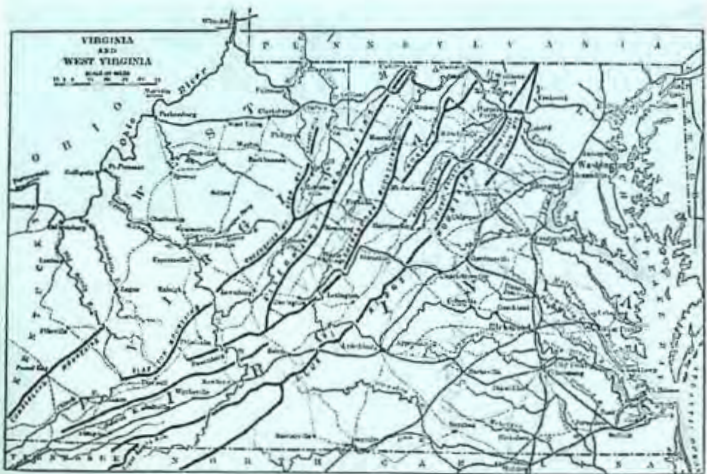

Antietam Muharebe Alanı

Gettysburg Muharebe Alanı

96

Virginia ve Shenandoah Vadisi

Kaynaklar

Kitaplar

35 Days to Gettysburg, Mark Nesbitt, 2002, Stackpole Books

Best American History Essays on Abraham Lincoln, ed. Sean Wilentz, 2009, Palgrave

Civil War Journalism, Ford Risley, 2012, Praeger

Confederate Generals in the Western Theater, Cilt I, II ve III, Ed. Lawrence Lee Hewitt ve Arthur W. Bergeron Jr., 2010, University of Tennessee Press

Military Strategy – A Global History, Jeremy Black, 2019, Yale University Press

Personal Memoirs of U.S. Grant, Ulysses S. Grant, 2003, Barnes & Noble

Rebel Guerillas: Mosby, Quantrill and Anderson, Paul Williams, 2018, McFarland & Co.

Searching for Stonewall Jackson, Ben Cleary, 2019, Twelve

The Cambridge History of the American Civil War, Cilt I, II ve III, Ed. Aaron Sheenan-Dean, 2019, Cambridge University Press

The Civil War: A Narrative, Cilt I, II ve III, Shelby Foote, e-book, 1986, Vintage

The Gettysburg Campaign, Carol Reardon ve Tom Vossler, 2013, Center of Military History United States Army

Makaleler

Erin's hope: The Fenian Brotherhood of New York City, Timothy G. Lynch, 2004

Propaganda Use by the Union and Confederacy in Great Britain during the American Civil War, 1861-1862, Annalise Policicchio, 2012

The American Whale Oil Industry: A Look Back to the Future of the American Petroleum Industry?, James L. Coleman, 1995

Why the Confederacy Lost, Robert L. Kerby, 1973

M. Bahadırhan Dinçalan

Web Siteleri

americanexperience.si.edu/ - Smithsonian American Experience

core.ac.uk - CORE Papers Database

encyclopediavirginia.org/ - Encyclopedia Virginia

irishamericancivilwar.com/ - Irish in the American Civil War

<https://iowaculture.gov/>

<https://www.loc.gov/> - Library of Congress

scienceviews.com - Science Views

usni.org - US Naval Institute

www.archives.gov - The US National Archives

www.civilwarhome.com/ - The American Civil War

www.upenn.edu/ - University of Pennsylvania

www.weber.edu/ - Weber State University

Amerika Birleşik Devletleri Türkiye’de son yıllarda üzerinde en çok konuşulan küresel aktörlerin başında geliyor. İlgili tartışma ve analizlerin temelinde ekseriyetle basit, ama yanıltıcı bir varsayım yatmakta: “ABD yekpare bir aktör olarak düşünür, hareket eder.” Bu varsayım temel olarak ABD’yi ABD yapan en önemli dinamiği ıskalıyor: ABD “parçalı bütünlük” anlayışına dayanan, tarihsel gelişimi ancak ve ancak iç çekişmeler üzerinden tanımlanabilecek bir mozaik. Bu bağlamda, Bahadırhan Dinçaslan ABD’nin şimdiye kadar tecrübe ettiği en keskin ve kanlı iç çekişme olan ABD İç Savaşı’nı Türkiye’de bir ilke imza atarak Türkçe bir eserle okuyucuyla buluşturuyor.

ISBN: 978-625-7610-66-7

